Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабрийн 21-hээ гарана | № 185 (17308) | 1986 оной августын 12, вторник | Сэн 3 мүн.

ҮБҺЭ ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭХЭ ХҮДЭЛМЭРИ ШИИДХЭХЫ ХАҺАДАА ОРОБО.

ТАРЯА ХУРЯАЛГЫН ЭХИЛТЭР САБШАЛАНГАЙНГАА БҮХЫ УРГАСЫЕ СҮМ СУГЛУУЛЖА ДҮҮРГЭЕ!

ТҮРҮҮ АРГАДА ТҮШЭГЛЭН

Шэнэ табан жэлэй эхиндэ манай совхоз байгуулагдажа, ажалаа эрхилжэ захалhан намтартай. Үнгэрhэн хугасаа соо шэнэ ажахы гүрэндэ мяха, hү худалдаха талаар яhала амжалта туйлаа гэхэ байнаб. Бидэ гүрэндэ мяха тушааха хахад жэлэйнгээ түсэбые 151 процент, hү — 106 процент бэелүүлээбди. Энэ туйлаhан амжалтаяа улам саашадань батадхахын тула түбхын түрүүндэ hайн шанартай, үбэлжэлгын үедэ бардам хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхэ уялгатай ха юмбибди. Манай совхоздо 1864 гектар сабшалан, 1771 гектар таряалангай газар даалгагдажа үгтэнхэй. Ушар тиимэhээ бидэ ехэнхи тэжээлээ нуга сабшалан дээрэhээ абаха болонобди. Энэ талаар мүнөө тодорхой хүдэлмэри ябуулагдажа байна. Байгша ондо тэжээл бэлэдхэгшэдэнай 21.300 центнер үбhэ, 1.210 тонно сенаж, 900 тонно силос, 300 тонно витаминтай ногооной гурил, 1.200 центнер корнеплод бэлэдхэхэ зорилго урдаа табинхай.

Энээниие бэелүүлхэ гээшэ хүн бүхэнэй, ажалша коллектив бүхэнэй мүнөөдэрэй нангин хэрэг мүн. Энэ шухала кампаниие эртээнhээ хараада абан, тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэриин эхилхын урда тээ халуун хаhые эмхи гуримтайгаар үнгэргэхэ тухай асуудал совхозой дирекциин, партийна организациин суглаанууд дээрэ үргэнөөр зүбшэн хэлсээ hэмди. Байгша оные хараада абан, КПСС-эй XXVII съездын, мүн КПСС-эй ЦК-гай июниин (1986 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан, тэжээл бэлэдхэлгэдэ бүхы байгаа арга боломжонуудаа яажа гүйсэд хэрэглэхэ тухайгаа үнэн зүрхэнhөө элирхэйлээбди. Эдэ бүгэдэhөө үндэhэлэн зохихо хэмжээнүүд абтаа hэн.

Бидэ энэ харюусалгатай хаhадаа түгэс бэлэдхэлтэй хүрэжэ ерээбди. Бүхы бии байгаа машина, техникээ эртүүр заhабарилжа, июниин 27-hоо үбhэндөө ороо hэмди.

Тэжээл бэлэдхэлгэ дээрэ 6 звено эмхидхэгдээ. Тэрэ тоодо дүрбэниинь үбhэшэдэй, нэгэниинь витаминтай ногооной гурил гаргадаг звено болоно, нүгөөдэнь ханагүй баашнида нойтон үбhэ түрүү технологёор бэлэдхэхэ коллектив юм. Энэ жэлэй тэжээл бэлэдхэлгын хаhа хүшэр хүндэ байдалда үнгэржэ байна. Үдэрhөө үдэртэ үргэлжэ бороо орожо, бага бэшэ hаад ушаруулаа. Теэд бидэ иимэ сагай уларилдашье тэжээл бэлэдхэлгээ үргэлжэлүүлдэгбди. Бороотой үдэрнүүдтэ ханагүй баашни соогоо нойтон үбhэ хэжэ, үлеэлгэн хатаанабди. Бидэ үбhэ тэжээл нөөсэлэлгэ дээрэ түрүү онол аргануудые үргэнөөр хэрэглэхые оролдонобди. Мүнөө нуга сабшалан дээрэ hүрилэгдэhэн нэгэшье сомоо харахагүйт. Хатаhан үбhэ тусхай түхеэрэлгээр ашажа, аарба тэргэдэ тээгээд, эмэ хашарагуудые түлжүүлдэг комплексын дэргэдэ түхеэрэгдэhэн тэжээлэй хашаа соо асаржа hүрилдэг заншалтайбди. Эндэмнай нойтоншог үбhэ үлеэжэ хатааха хүсэ ехэтэй 12 вентилятор тодхогдонхой. Энэ хашаа соо витаминтай ногооной гурил гаргадаг АВМ-0,65 түхэлэй агрегат, ханагүй баашни, сенажай, силосэй траншейнүүд яhала элбэг хүрэхөөр бии. Даб дээрэ 53 тонно гурил гаргагдаад, ханагүй баашнида 27 тонно үбhэн хатаагдаад, 1.510 тонно сенаж дарагдаад, 14.571 центнер үбhэн hүрилэгдөөд байна. Мүнөө энэ хүдэлмэримнай үдэрhөө үдэртэ үргэдэнэ.

Иигэжэ бидэ сенаж дараха түсэбөө амжалтатай бэелүүлбэбди. Саашадаашье сенаж нөөсэлэлгээ үргэлжэлүүлхэбди. Үбhэшэдэй звенонууд (Хахураевай звенонhоо бэшэниинь) сабшаhан бүхы ногоогоо хатааhан хойноо тюк болгон багсална. Харин Владимир Иосифович Хахураевай даадаг коллектив сабшаhан үбhөө хатаагаад, КУН түхэлэй түхеэрэлгээр тракторай тэргэдэ ашажа, тэжээл хадагалдаг талмайда асаржа hүрилнэ. Эндэ аарба 4 тэргэ хэрэглэгдэнэ. Сэлмэг, наратай үдэрэй тогтоходо, бидэ үдэртэ 1.000 гаран центнер үбhэ сомоо болгон hүрилнэбди. Ургасамнай яhала hайн. Даб дээрэ гектарай хорёод гаран центнер ногоон хуряагдана. Энэмнай түрүү луговодууд Г. С. Козулин, М. И. Базаров болон бусадай аша үрэтэйгөөр ажаллажа гараhанай үрэ дүн мүн болоно.

Байгша ондо совхозой дирекци бэлэдхэгдэhэн тэжээлэй шанартань онсо анхарал хандуулна. Тиихэдээ бидэ звенонуудые даагшаар дүй дүршэлөөр баян хүнүүдые томилхые оролдообди. Оньhожоруулагдамал томо звеное техник-механик мэргэжэлтэй В. И. Хахураев хүтэлбэрилнэ. Дүршэлтэй механизатор Г. Шунков, А. Богданов гэгшэдэй даадаг коллективүүд тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэреэ үргэнөөр ябуулжа байнхай. Хоёрдохёор, шанарай талаар постнууд эмхидхэгдэнхэй. Экспресс-лаборатори байгуулагдаад, түрүүшын дүнгүүдые гаргаба. Мүнөө дээрэ 1-дэхи, 2-дохи классай шанартай үбhэн бэлэдхэгдээд байна.

hүүлэй табан хоногой дүнгөөр ажахы дотороо дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ В. И. Хахураевай толгойлдог звеногой гэшүүд шалгаран гаража, нэгэдэхи hуури эзэлээ. Тэдэнэртэ совхозой дирекциин, партбюрогой, профкомой зүгhөө дамжуулгын Улаан вымпел, мүнгэн шанартайгаар барюулагдаа. Эдэнэр мүнөөдэрэй байдалаар 557 тонно үбhэ, 107 тонно сенаж нөөсэлөө.

Совхозой партийна бюрогой шиидхэбэреэр үбhэ тэжээл бэлэдхэлгын үедэ партийна, комсомолой бүлэгүүд эмхидхэгдэнхэй. Сенаж дарадаг, мүн В. Хахураевай толгойлдог звенонуудта партийно-комсомолой бүлэгүүд горитой ажал ябуулжа байнхай. Мүн лэ дирекциин, партбюрогой гэшүүд политинформаторнуудаар hунгагданхай. Тэдэнэр звено бүхэниие даажа абаад, тусхай заагдаhан үдэрнүүдтэнь тэдэнэртэ ошожо, элдэбын хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэнэ. Намда нүхэр Хахураевай хүтэлбэрилдэг коллектив даалгагдажа үгтэнхэй. Би эдэнэртэ КПСС-эй ЦК-гай июниин (1986 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй гол асуудалнуудыень, республикын бүхы ажалшадта КПСС-эй обкомой Хандалгые, Зэдын районой Гэгээтын сомоной, Хориин поселково Соведүүдэй ажалшадай гаргаhан уряае хөөрэжэ үгөөб.

Совхозой дирекци партбюротой, профкомтой хамта үбhэшэдэй дунда ниитэ-политическэ хэмжээ ябуулгануудые абажа байнхай. Звенонуудай хоорондо дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые соглолходоо, тэжээлэй шанартань онсо анхарал хандуулнабди. Үбhэшэдэй ажалайнь түлөөhэн энээнтэй сэхэ холбоотой. Табан хоног бүхэндэ шалгаржа гараhан коллективэй нэрэ хүндэдэнь конторын дэргэдэ Ажалай Алдар сольн туг үргэгдэнэ.

Иимэ тодорхой хүдэлмэри ябуулhанай ашаар тэжээл бэлэдхэгшэд түсэбтэ даабаринуудаа дүүргэхын түлөө оролдолго гарган хүдэлжэ байна. Байгша оной эрхэ байдалые хараада абан, hая байгуулагдаhан совхозой ажалшад ниитынгээ адууhа малда элбэг хүрэхэ үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ аргатай байhанаа мэдүүлнэ.

И. ВОРОБЬЕВ,
Ивалгын районой Халюутын совхозой директор.

АЖАЛ УРАГШАТАЙ

СЕВЕРОБАЙКАЛЬСК. Манай тусхай корреспондент К. Жамьянов иигэжэ дамжуулна:

— Арбан хоёрдохи табан жэлэй түрүүшын жэлhээ ниитынгээ адууhа малда бардам хүрэхөөр үбhэ тэжээл бэлэдхэжэ абаха зорилготой районой ажахынуудта үбhэ хуряалгын хүдэлмэри түлэг дундаа.

hүүлэй дүнгөөр эндэ бүхыдөө 20 мянган центнер үбhэн hайн шанартайгаар hүрилэгдэжэ абтаа.

Тэжээл ехээр бэлэдхэхэ мүрысөөндэ «Северный» совхоз шалгарна. Тус ажахыда өөhэдынь хүдэлмэришэдhөө гадна шеф ёhоной туhаламжа үзүүлдэг предприятинуудай хүсөөр 9 мянган центнер абтаа. Эдэ үдэрнүүдтэ дурсагдагша ажахыда силос дарагдажа захалаа. Шэмэтэй тэжээл бэлэдхэдэг И. Е. Романовай хүтэлбэрилдэг оньhожоруулагдамал звено мүнөө 12 мянган центнер силос даража абаха түсэбөө дүүргэхын түлөө эдэ үдэрнүүдтэ үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллана.

Үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ хаhа «Тыйский» совхоздо урагшатай. Эндэ бүхыдөө 6 мянган центнер үбhэн hүрилэгдөө.

ҺААЛИШАДШЬЕ ХУБИТАЯА ОРУУЛНА

Зэдын районой Ленинэй нэрэмжэтэ совхозой Булагай hүнэй комплексын малшад hүүлэй үедэ сагаан эдеэ элбэгжүүлхэ талаар ехэхэн хүдэлмэри ябуулжа, үндэр дүнгүүдые туйладаг болонхой.

hүнэй комплексын хамтын подрядай гуримаар хүдэлдэг болоходонь, тэдэнэртэ 200 гектар сабшалан даалгажа үгтэhэн байна. Энээниень луговод М. К. Бриков түхэреэн жэлэй туршада харууhалжа, баян ургаса ургуулна. Ургасыень комплексын хүдэлмэрилэгшэд өөhэдөө сабшажа абадаг заншалтай юм. Нёдондо тэдэнэр үнеэдтээ дүн хамта 7000 центнер үбhэ hүрилжэ, түсэбөө үлүүлээ.

Байгшашье ондо эндэхи үбhэшэдэй звеногойхид энэ харюусалгатай хүдэлмэреэ эмхитэйгээр эхилэнхэй. Мүнөө тэрэниие үхэршэн Иван Михайлович Пашинский хүтэлбэрилнэ. Тус звенодо бүхы hаалишад, тэжээл буйлуулдаг цехэй хүдэлмэрилэгшэд, тугалшад ороно.

Даб дээрэ эдэнэр 45 гектар газарай ургаса хуряажа, дүн хамта 300 центнер hайн шанартай үбhэ hүрилөө.

С. БАЛСАНОВ.

300-400 ТОННООР ҮЛҮҮЛХЭ

Загарайн «Гигант» колхоздо сенаж даралгада «КСК-100» түхэлэй силосэй ургамал хуряадаг комбайн, хоёр косилка табигданхай, найман автомашина сабшагдаhан ногоо зөөнэ. Сенаж даралга бороотой, шүүдэртэйшье үдэр таhалгаряагүй ябуулагдана.

Механизаторнууд КПСС-эй гэшүүн Анатолий Чмелев, Владимир Леонов, Виктор Гантимуров, Константин Афанасьев, Александр Кисилев, Борис Мукминов, Валерий Никишин гэгшэд hайнаар ажаллана, үдэр бүриингөө нормые 150 процент хүрэтэр дүүргэнэ бшуу.

Тус ажахы хоер мянган тонно сенаж дараха даабаритай. Тэрэнэй хахадынь хээрын ногоогоор, 1100—1200 тоннонь ороohото ургамалнуудай холисоор дарагдаха байна. Сенаж дараха хүдэлмэридэ хүдэлжэ ябаhан колхознигууд түсэбтэ даабаряа 300—400 тонноор үлүүлхэбди гэhэн уялга абанхай.

С. ТЮЛЮКИН.

БОЛЗОРҺООНЬ УРИД

«Татарский Ключ» гэжэ карьероуправлениин горнягууд шефтээ абаhан «Гигант» колхозой ажалшадта үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ, таряа хуряаха хэрэгтэнь жэл бүри али болохоор туhаламжа үзүүлдэг юм. Тиигэжэ хараалагдаhан саг сооньүбhэ хуряажа, ороной Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ хэрэгтэ горитой хубитаяа оруулна.

Иван Александрович Жуковой ударидадаг звеногой гэшүүд 130 гектар газарта ногоо сабшаhан, 1300 центнер шэмэ шанартай үбhэ нөөсэлhэн байха юм. Николай Александрович Пантюхинай звено 725 центнер үбhэ тэжээл бэлэдхээ.

Тиигэжэ партиин обкомой хандаhан Хандалгада бодото ажалаараа харюусажа байна.

Г. ДОРЖИЕВ

ХҮГШЭН, ЗАЛУУГҮЙ ҮБҺЭНДЭ...

Үдэрэй тэн. Наранай элшэ шанга. Сабшагдаhан ногооной хоншуухан үнэр хамар сорьёно. Үбэр-Хэрээтын дэргэдэхи сабшалан дээрэ дүрбэн томо hүри сомогдонхой байхань холоhоо харагдана. Тээ саанахананьхатаhан үбhэ морин хоёр тармуураар баал болгон суглуулагдана. Жэрыhэн hүринүүдэй хажууда удаадахи hүринь сомогдожо, нюруулагдахаар ойртожо байнхай.

Эндэ «Родина» колхозой морин косилкатай гар хажууршадай звеное луговод Василий Яковлевич Полынцев хүтэлбэрилдэг. Үбhэшэдэй ажаллахыень адаглан харахада, хүн бүхэн наратай үдэрнүүдтэ бүтээсэтэйгээр хүдэлмэрилхэл гэжэ аhан шадалаараа оролдоно.

— Манай звенодо 20 хүн ажаллана. Морин хоёр косилка, дүрбэн тармуур даалгагданхай. Байгша ондо сабшалангай ургаса hайн. Гектарай 20—25 центнер үбhэн абтана,— гэжэ В. Я. Полынцев хөөрэнэ.

Тус звенодо hургуулиин hурагшад ажаллана. Ахалагша классуудай hурагшад Андрей Коновалов, Николай, Александр, Владимир Афанасьевууд, Сергей Андреев, аха дүү Роман, Иван, Николай Бондаревууд үбhэ бухаллана, гадна hүришье сомолсоно.

Залуу хүбүүд аха нүхэдэйнгөө заабаряар ажаллахадаа арга дүршэлыень халан абана. Үнинэй амаралтада гараhан Хавронья Бондарева, Анна Яковлева гэгшэд гар hула hуунагүй, ажахыдаа али болохоор туhална. Партиин обкомой республикын бүхы ажалшадта хандаhан Хандалга уншахадаа, хүгшэн, залуугүй тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадалсахаар шиидээ.

Василий Бондаревой хүтэлбэрилдэг звеногой гэшүүд сабшалангайнгаа ургаса сэбэрээр хуряана. Эдэнэр 70 гектарhаа 1750 центнер үбhэ hүрилжэ абаха юм. Энэ даабаринь сүм дүүргэгдэхэдөө дүтэлэнхэй.

Е. СУРМАЧ.

Хяагта.

ФОТОРЕПОРТАЖ

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Иван, Николай Бондаревууд. Пенсионер Василий Бондарев. Ээлжээтэ hүри сомогдоно.

Авторай фото.

...hЭН ДЭЭРЭ НЭГЭ ҮРДИҺЭ

[illegible]

хэрэглэдэгшье hаа. гар хажуураа хаядаггүй, техникэ хэрэглэжэ болохогүй газарта гар хажуур ехэ туhатай ха юм.

Мэндэ амараа мэдэлсээд, хэн юун тухай ярилдаhаар байтараа, Дашеев Дашабальжирай бүлынхид гэжэ танибаб. Дашабальжирай бүлэ колхозой хони хараhаар олохон жэлнүүдые үнгэргөө. Валя hамгантаяа наhанайнгаа хахад шахууе колхозой хонин ажалда зорюулhан байха. Тиихэ зуураа олон хонидые үсхэбэрилжэ, ноохо мяха ехээр абажа, хамтынгаа баяhиг арьбадхаха хэрэгтэ бага бэшэ нэмэри оруулдаг юм. Мүнөөшье жэл малаа тобир тарганаар ондо оруулаа, ноохо гүрэндэ тушааха түсэбөө 3,5 центнерээр үлүүлээ, ноохоной шанар hайн. Мүнөө малайнгаа үбэлжэлгэдэ бэлдэжэ, үбhөө hайн шанартайгаар, саг соонь хуряажа абахые оролдоно. Тэдэнэй эгээн харюусалгатай саг ерээ; үрдибэл, шадахаш, үрдеэгүй бол алдахаш! Иимэл уряа доро энэ бүлынхид үбhөө абана.

Минии ерэхэдэ, гар хажууршад сабшалан дээрэхи үлөөдэhэ сабшажа дүүргэжэ байгаа hэн.

...Халуун наранай хүсэндөө ороходо, хажууршад амаржа hууна гэhэмни, хүндэ тракторай хүнхинөөн дуулдажа, тээ саана жэрылдэжэ байhан бухалнууд тээшэ ошоно. Хажууршад hүүлшынгээ мүр дууhажа, тракторай байhан тээшэ шамдан алхалалдаба. Уданшьегүй тракторай шэрэhэн шарга дээрэ бүхэли сомоо тээгдэжэ, трактор отарын хашаа тээшэ зорибо. Отарада ерэхэдэмни, хэдэн сомоонууд жэрылдэжэ байгаа hэн. Минии хараhаар байтар эндэ шэнэ ута, үндэр hүри hүрилэгдеэд орхигдобо. Шамдуу, түргэн гээшэнь! Хурдадхалгын тэмдэг эндэшье үзэгдэнэ.

— Эдэ сомоонууд урданайхиhаа түргөөр сомогдоо, үбhэн хээээ хээээнэйхиhээ hайнаар, шанартайгаар, саг соогоо абтана гээшэ. Үбhэ бэлэдхэхэ түсэбөө июльдээ дүүргээ hэмди. Мүнөө үшөө нэмэжэ, заа—зуу үлээшыень суглуулжа байнабди. Тиигээд үмсынгээ үбhэндэ орохобди,— гэжэ Дашабальжирай hамганиинь сэдьхэлээ ханангяар мэдүүлнэ.

Энэ бүлынхид ажахын тоосоо, хамтын подрядаар хүдэлдэг. Бүхы ажалаа, тэрэ тоодо малайнгаа тэжээл — үбhэ ногоо, ногоон hолоомо гэхэ мэтые өөhэдынгөөл хүсөөр бэлэдхэдэг юм. Энээндэнь үхибүүдынь ехэ туhаламжа хүргэдэг.

Хушуун-Үзүүрэй хонишод үбhэ тэжээлээ өөhэдөө бэлдэжэ абахые хүсэдэг юм. Энэнь колхоздошье, өөhэдтэньшье ашатай. Тэжээл hайнаар, шанартайгаар, хүсэд хүрэхөөр абтадаг болонхой.

Эндэ hаяхан ажаhуугшадай хамтын суглаан боложо, манай тэжээл бэлэдхэлгэдэ колхоздоо яажа туhаламжа хүргэнэб гэhэн асуудал хэлсээ. Тиигээд айл бүхэн 30—30 центнер үбhэ бэлэдхэжэ, колхоздоо тушааха гэhэн шиидхэбэри гаргаа. Эндэхи олон бүлэнүүд ехэ урма зоригтойгоор энэ үгэеэ хэрэг дээрэнь бэелүүлжэ байна. 30 центнер үбhэ хуряажа, колхоздо тушааhан айлнуудай тоо үдэр бүри нэмэжэ байнхай.

М. БУЛАГАЕВ.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ГОЛ ХЭРЭГ

Анаагай совхозой харьяата болон тэрэниие тойроһон холо, ойрын нютагууд соо Ойдоп Тапхаевичые танихагүй хүн олдохо юм аал? Республикын суута хонишодой нэгэн ябаһан, шэн габьяата ажалай түлөө Ленинэй орденоор шагнагдаһан урданай коммунист Тагаров пенсионер алдартай, дала наһатай болоһоншье һаа, гэр тойронхи хэрэгээрээ һамаараад, һанаа амархан һуужа огто шадахагүй. Түрэл совхозойнгоо, өөрынгөө партийна организациин байдалаар ходо һанаата боложо, ниитын алибаа ажал ябуулгада хабаадалсажа ябадаг үбгэн гээшэ. Үе наһаараа хүдөө ажахын үйлэдбэри дээрэ хүдэлжэ ябаһан хүнэй дүршэлынь баян, мэдэхэ юумэниинь олон ха юм даа.

Тээмэндэ болоһон совхозой партийна организациин хамтын суглаанда гэжэ Хори тээшэ ошохо харгыдаа тэрэ сэдьхэлдээ олон лэ юумэ бодожо, шэбшэжэ ябаа һэн хаш. Тиигээдшье энэ суглаан дээрэ тон шухала асуудал табигдахань гэжэ дуулаһан тула яһалахан бодолгото болоһон байха. Теэд эгээл тэрэ сагта малай тэжээл бэлэдхэлгын асуудалһаа шухала зүйл байгаагүй. Үбһэ хуряалгын, бусад тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэриин мэнэ эхилхэеэ байхада, ажахын коммунистнуудай хөөрэлдэхэ, һанал бодолоо хубаалдаха, зорилгоёо тодорхойлхо гээшэ аргагүй шухала байгаа.

Хэнэйшье мэдэһээр, суглаан дээрэ табигдаһан асуудалаар дэлгэрэнгы элидхэл хэгдэһэниинь мэдээжэ. Удаань элидхэл зүбшэн хэлсэлгын болоходо, Ойдоп Тапхаевич бултанһаа түрүүлэн үгэ абаба. Хонишоноор хүдэлжэ ябаха сагтаа үбэлжэлгын үедэ һүрэг хонидтоо, шэнэ түлдэ бардам хүрэхэ үбһэ имагтал өөһэдынгөө хүсөөр сабшажа, бултыень малайнгаа байрын хажуудахи хупамаг соо асаран һурилдаг баян дүршэлтэй һэн. Тиимэһээ тэжээлэй шанар юун гээшэб гэжэ одоо һайн мэдэхэ хүн. Суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Ойдоп Тапхаевич багаханаершье гутаангүй, һайханаар лэ үбһэеэ сабшажа абая гэжэ нүхэдтөө хандаа һэн. Тиигээл хадаа малаа тобир тарганаар ондо оруулха, тул олоор түлжүүлхэ, ноохо элбэгээр хайшалжа абахалди. Мүнөө «шанар, һайн шанар» гэһэн уряа үгэнүүд таһаргашагүй. Гэбэшье һүүлэй һүүлдэ хамаг хүдэлмэриин дүн тодорхой лэ сэгнэгдэшэһэн байдаг гэжэ нүхэр Тагаров ажаглалта хээ һэн.

Түсэбтэ арбадахи табан жэлэй түрүүшэдэ дунда зэргээр жэл бүхэндэ Анаагай совхоз 32 мянган центнер үбһэ сабшаһан, 2068 тонно силос, 1383 тонно сенаж дараһан байгаа. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада үбһэн 5 мянган цетнерээр, силос 2300 гаран тонноор, сенаж 600 шахуу тонноор урдынхида орходоо ехэ байгаа. Гэбэшье нёдондо урда жэлнүүдэйхиһээ һураггүй бага хэмжээнэй тэжээл абтаһан юм. Үбэлжэлгын хэрэглэмжэ оройдоол 45 процент хангагдаа. Үбһэ, һолоомо бэдэржэ, дүтэ холын нютагуудаар яһалахан «хатаралдаха» ушар тохёолдоо һэн бэзэ. Энэ хэрэг эрхилхэдээ, совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй гаргаһан алдуунууд, ушарһан дутагдалнууд тушаа үгэ хүүр суглаан, зүблөөн дээгүүр дэлгэрһэн, шанга асуулта табигдаһан байна.

Анаагай совхоз хадаа малай тэжээлэй бата найдамтай үндэһэ һуури байгуулха арга боломжоор, нөөсэ дарасаар ехэ. Энээн тухай феврaль һарада болоһон партийна суглаан дээрэ нилээд хэлэгдэһэн юм. Тиихэдэ элидхэл хэһэн совхозой директор С. Жамсуев иигэжэ тэмдэглээ һэн: «Байсын Үбэрэй уһалууриин системэ барилгада миллионһоо үлүү түхэриг мүнгэн гаргашалагдаа юм. Теэд иимэ хэмгүй ехэ барилгын ашаг үрэнь бодотоор харагдаагүй байһаар. Энэ гаргаша хэзээ харюулагдаха юм — тодорхойлхонь бэрхэтэй. Жэл бүхэндэ гектар бүриһөө 32 центнер үбһэ абахаар түсэблэгдэдэг һаа, миил 12—17 центнер ургаса хуряагдана бшуу. Өөһэдынгөө хүдэлмэриин дутагдалые бидэ үертэ гү, али ган гасуурта тоходог заншалтайбди. Үнэндөө эндэхи газарай гурбанайнь нэгэ хубиие сабшангүй хагдараажархинабди. Тиигэжэ аяар 15—20 мянган центнер үбһэн хиидэ хосорно. Зарим сабшалан хүбхэндэ, шугы бургааһанда дарагдашана».

Урда жэлнүүдэй уршагта байдалһаа анаагайхид зохихо тобшолол хэһэн шэнги. Хабартаа сабшалангай хүрьһэндэ хүртэсынь зэргээр минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдаһан, гол газарые дискээр, борнойгоор элдүүрилһэн, хатуу хүрьһыень хадхуураар соолоһон байха юм. Халтад гэхэдээ һабаһаа халидаг Үдэ голой эрьенүүдтэ шорой обоолжо, үндэр болгон бүхэлһэн юм. Иимэ хүдэлмэри хэһэн сабшалангай ногоон нилээд һайн ааб даа.

Сабшалангаар элбэг ажахы. 3 мянган гектар. Мүнөө жэлдэ энэ дайдаһаа 43 мянган центнер үбһэ сабшаха түсэбтэй. Гектар бүриһөө дунда зэргээр 13,6 центнер абтаха болоно. Сабшалангай ехэнхи хубинь оньһожоруулагдамал зургаан звенодо даалгагданхай. Бултадаа хамтын подрядай гуримаар хүдэлмэриеэ эмхидхэн ябуулна. Үбһэшэдэй эдэ коллективүүдтэ табяад трактор хүдэлгэгдэнэ, тэжээл бэлэдхэлгын бүхы шахуу түхеэрэлгэ болон оньһон хэрэгсэлнүүдые тэдэнэр ашаглана. Үшөө тиихэдэ совхозой гурбан отделенидэ малшадһаа бүридэһэн звенонууд хүдэлжэ байна. Тэдэнэртэ 508 гектар таһалагдан үгтэнхэй.

— Энэ тон зүб хэрэг гээшэ. Үбэл болоходо малшаднай үбһэ үгэгты гээд лэ һуудаг һамнай даа. Харин өөһэдөө һогооборишье ногоо сабшахагүй. Урдань бидэ, илангаяа хонишод өөһэдынгөө дазжа абаһан малда эдюулхэ үбһэеэ өөһэдөөл сабшажа абадаг байгаабди. Өөрын хэһэн юумэн ондоохон лэ байдаг. Энэ ушарта партиин XXVII съездын делегат Г. М. Бимбаевые жэшээ болгоһуу. Тэрэнэй даадаг бригада хонидойнгоо эдихэ үбһэ имагтал өөһэдынгөө хүсөөр бэлэдхэдэг болоһоор үниинэй. Байра шадарай сабшалангай участогтай. Тэрэнээ өөһэдөө уһалдаг, наг шэбхэ дээрэнь тараадаг. Һүни, үдэрые илгангүй хүдэлхэ саг болоо юм бэзэ. Хушэршэг лэ байһан байха. Би өөрөө тэрэниие һайн мэдэнэб. Ехэл хүсэн хэрэгтэй. Ягаашье хадаа тэжээлээр бардам үбэлжэлгын хаһые үнгэргэхэш. Тиимэ байхадаа ажалайшни үрэ дүн һайн байха,— гэжэ О. Т. Тагаров хэлээ һэн.

Гэхэтэй хамта мүнөө хаража, адаглажа ябахада хонишодоор гол түлэб залуушуул хүдэлнэ. Теэд юундэ үбһэеэ өөһэдөө сабшажа абахаяа хүсэнэгүйб? Гайхалтай. Үнгэрхэдөө зарим залуу хонишод малаашье мүртэйгөөр адуулжа шаданагүй. Наранай дээрэ гарашаһан хойно, халуу шатажа захалхада хонидоо бэлшээри тээшэнь туугаа болохо. Наран тонгойбо гү гэхэлээр байра тээшээ һөөргэнь шэглүүлхэ. Зундаа, намартаа таргалаагүй хонин үбэлэй хүйтэниие ядахадажа дабаха гээшэ.

Отделени, бригада, звено бүхэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалгые шангадхаха тон шухала. Тиигээгүй хадаа жиирэй хүдэлмэришэндэ эрилтэ табиха эрхэшни хаһагдаха. Иимэ һанамжа совхозой ахамад агроном, ажахын арадай хиналтын гол бүлэгэй түрүүлэгшэ Н. В. Бородин хэлэбэ. Тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэриин ябасые харахада, зарим үбһэшэд үбһэеэ шиигтэйгээр һурилнэ, муугаар нюруулна гэхэ мэтын ажаглалтанууд суглаан дээрэ хэгдээ.

Анаагайхид үбһэ хуряалгада ороһоор һара болобо. Теэд хүдөө ажахын үйлэдбэридэхи энэ шухала кампани мүнөө һанаһанда хүрэмөөр ябажа байна гэхын аргагүй. Хараалһан график баримталагданагүй. Зохёоһон түсэб дүүргэгдэнэгүй. Түбэг татаха, һаад ушаруулха шалтагаанууд олон. Гэбэшье тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэриин эхилхэ үеэр зарлагдаһан партийна суглаанай шиидхэбэриин хэр зэргэ дүүргэгдэжэ байһан тушаа дахин хөөрэлдэхэ шухала болоо гэжэ һанагдана. Мүнөөнэй байдал иимэ эрилтэ табихал ёһоороо табина бшуу.

Совхозой экономико һүүлэй үедэ гуримдаа орожо, зарим тэды һайжаржа байһан үетэй. Урдань ходо ехэ гарзатайгаар ажахын жэлые дүүргэдэг байһан һаа, нёдондо 129 мянган түхэригэй олзотойгоор жэлээ үдэшэһэн байгаа. Энэ урагшаа хэһэн алхамаа үргэдхэхэ, олзо оршоёо бүри арьбадхаха зорилго шиидхэхын тула хэмжээнэй абтажа, оролдолгын гаргагдажа байһаниинь мэдээжэ.

Зүгөөр энэ зорилгын бодотоор бэелэлгэ малай тэжээл бэлэдхэлгын кампаниин эмхидхэлһээ, үрэ дүнһөө сэхэ дулдыдаха байна бшуу. Ажахын үйлэдбэридэг... валовой бүхы продукциин гурбанай хоёр хубинь имагтал мал ажалһаа абтаха зэргэтэй. Теэд энэ хоёр хубиин бодотоор бүтэсын гол оньһон хадаа малай тэжээлэй бата найдамтай үндэһэ һуури байгуулга болоно. Энэ зорилгоёо шиидхэлгэдэ совхозой партийна организациин ябуулдаг эмхидхэлэй болон политическэ хүдэлмэри зорюулагдаха, бүхы коммунистнуудай хүсэн элсүүлэгдэхэ ёһотой ха юм даа.

Л. ЦЫРЕМПИЛОВ,
«Шэнэ Үдэ» газетын редакторай орлогшо.

Хориин район.

ТЭЖЭЭЛ ЕХЭЭР, ШАНАРТАЙГААР БЭЛЭДХЭЭ!

САБШАЛАН ДЭЭРЭ

Репортаж

Дээдэ Ивалгын нуга сабшалан элдэбын сэсэгүүдээр толботон, жэгтэй гоёор харагдана. Энд хүдэлжэ байһан трактор, техникын олон гээшэнь. Посхоодой саада талада түүдэбшэ галай утаан дээшээ дэгдэн агаарта тарана. Тэрэнэй ойро нэгэ хүнэй сүлөөгүй хүдэлхэнь нюдэндэ элитээр үзэгдэбэ.

— Энэмнай сабшалангай эзэн Максим Иванович Базаров гээшэ. Манай звенодо мүнөө тогоошоноор ажаллана. Үдэшынгөө хоол бэлдэжэ байна ёһотой. Удахагүй механизаторнуудай сугларха даа. Тэдэнэртэй хөөрэлдэнэ аабзат,— гэжэ оньһожоруулагдамал звеное даагша, техник-механик мэргэжэлтэй Владимир Иосифович Хахураев хэлэнэ.

Эндэ хүрэжэ ерэхэдээ, луговодтой дүтэ танилсаа һэм. Нүхэр Базаров Даба Баирович Раднаевтай суг хамта дээрэ 253 гектар газар харууһалдаг юм.

Эдэнэр хабарай, зунай эхин һаранuудта энэ сабшалангаа гурба дахин уһалаа, гектар бүхэндэнь 60 центнер минеральна үтэгжүүлгэ оруулаа, борной шэрэжэ, газарайнгаа хүрьһыень соолоо, тусхай түхеэрэлгээр дошо болдогыень тэгшэлээ, сабшалангаа хорёолоо. Иигэжэ тэдэнэр байгша ондо даалгагдаһан сабшалангайнгаа гектар бүриһөө дунда зэргээр 20 центнер ногоо хуряажа абахаар хараална. Мүнөө эндэһээнь гектарай 30 центнер ургаса суглуулагдажа байна.

— Түхэрөөн жэлэй туршада хүдэлжэ гараһанаймнай үрэ дүн болоно бшуу. Юрэдөөл, түсэбөө дүүргэхэ ёһотойбди. Иигээд газарайнгаа ургасын хуряагдажа дүүргэгдэхэдэнь, сабшалангаа дахинаа уһалхаар хараалнабди,— гэжэ луговод мэдүүлбэ.

Иигэжэ хөөрэлдэһөөр байтарнай аабра тэргэдэ үбһэ ашаһаншье, хооһоншье тэргэтэй тракторнууд эндэ ерэжэ тогтоно. Энэ үедэ Даба Баирович табагуудта шүлэеэ аягалжа эхилнэ. Эдеэ шанадаг газарта байһан тракторайнь тэргэ тусхай вагончик болгон түхеэрэгдэнхэй. Тэрэнэй үбэр хажуудань үлгэгдэһэн самбар дээрэ үбһэшэдэй абаһан социалис уялганууд, социалис мүрысөөнэй гурим, звенонуудай хэһэн ажалыень харуулһан тоо, баримтанууд бэшэгдэнхэй. Мүн лэ эндэ тус коллективэй социалис мүрысөөндэ шалгаржа абаһан дамжуулгын улаан вымпел үлгэгдэнхэй. Эдэнэр энэ вымпелээ һүүлэй арбан хоногой мүрысөөндэ батаар баринхай.

Эгээл энэ үдын хоолой үедэ тэдэнэртэ совхозой партбюрогой секретарь Т. Ж. Буданимаева, библиотекарь З. Л. Цыбикова, уран һайханай самодеятельностиин хүтэлбэрилэгшэ Г. Е. Надмитова гэгшэд ерэжэ, «Сахилгаан», «Дайшалхы хуудаһанuудые» гаргаба. Хүдөөгэй библиотекын хүдэлмэришэн З. Л. Цыбикова «Нуга сабшалангаа хайшан гэжэ зүбөөр хэрэглэхэб» гэһэн асуудалаар һонирхолтой хөөрэлдөө үүсхэбэ.

— Би өөрөө агроном мэргэжэлтэй хүнби. Тиигээд мүнөө библиотекарээр ажалланаб. Тиимэһээ энэ уншаһан лекциминни намда дүтөөр һанагдаа һэн. Тусхай табигдаһан графигай ёһоор неделиин четверг бүхэндэ иигэжэ звенонуудаараа ябадагбди. Элдэбын һонин номуудые асархые оролдогшобди,— гэжэ Зинаида Лаврентьевна һүүлдэнь намтай уулзахадаа хэлээ бэлэй.

Үбһэшэд эдеэлжэ дүүргэбэ, звеное даагшатай хэдэн үгэ андалдабаб.

— Манай коллектив түрүү онол арга үргэнөөр хэрэглэжэ, ажалаа эрхилнэ. Нуга сабшалан дээрэмнай нэгэшье сомоо харахагүйт. Бидэ сабшаһан үбһэеэ хатаагаад, тусхай тэжээл хадагалдаг хашаа соо асаржа, һүри болгон сомонобди. Хэрбээ шииг нойтотой үбһэнэй хуряагдаа һаань, һүриеэ венти-

[illegible]

ЗУРА[illegible]

ЗАГАҺАШАД ТУҺАЛНА

Загаһа олзоборилдог «Байкалец» колхоздо эдэ үдэрнүүдтэ үбһэ хуряалга улам эршэтэйгээр ябуулагдажа байна. Сабшалангынь Баргажан голой олтирогууд дээрэ, мүн Байгалай, Шанталагай эрьеэр нэмжын оршодог. Эндэ тэжээл бэлэдхэхэ тусхай звенонууд байгуулагдаагүй. Тиимэһээ С. Ф. Шелковниковой, А. К. Рыковэй, А. К. Молчановай хүтэлбэридэг загаһа олзоборилдог бригаданууд өөһэдынгөө гол ажалай хажуугаар үбһэ бэлэдхэлгэдэ хабаадана. Мүн колхозой правлениин хүтэлбэрилэгшэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ба ан үсхэбэрилдэг фермын хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд эндэ эдэбхитэйгээр хүдэлнэ. Тэдэнэр үбһэеэ тусхай модон шарганууд дээрэ һурилнэ. Зарим үбһэеэ хаарбазаар түбэй бааза абаашажа сомоно.

Колхозой түрүүлэгшэ С. Д. Цивилев, партбюрогой секретарь Ф. А. Тугарин хоёр мүн лэ үбһэ бэлэдхэлгэдэ өөһэдынгөө хубитые оруулалсан хүдэлнэ.

Э. УПХАНОВА,
манай штатнэбэшэ корр.

ДААБАРЯ ҮЛҮҮЛЭЭ

Эдэ үдэрнүүдтэ районой ветстанциин ба ветбаклабораториин коллективүүд хэды сүлөөгүй ажаллажа байгаашье һаа, тэжээл бэлэдхэхэеэ шефтэ абаһан ажахыда ошожо, шадаха зэргээрээ туһаламжа үзүүлбэ. Тэдэнэр июлиин 8-һаа хоёр үдэр соо Үдын совхозой Баруун-Хасууртайн отделениин витаминтай ногоон гурил гаргадаг агрегадые шэмэтэ ногоогоор хангаһан байха юм.

Эдэ коллективүүд тус ажахыда бүхыдөө 10 тонно тэжээл бэлэдхэжэ үгэхэ даабаряа 2,5 центнерээр үлүүлжэ шадаа.

Е. БАДМАЖАПОВ,
Хориин районой агропромышленна нэгэдэлэй ахамад ветеринарна врач.

ХУРДАДХАЛГЫН З

СССР-тэ Үнгэтэ металлургиин министерствын мэдэлэй Зэдын вольфрам-молибденэй комбинат манай республикын томоошье, түрүүшье предприятинуудай нэгэн болоно. Таби гаран жэлэй туршада ашагта малтамалнуудые амжалта түгэсөөр ашаглажа, шанаржуулжа, Эхэ ороноймгоо хэрэглэмжэдэ эльгээжэ байнхай. Гурэн түрын түсэбтэ даабаринуудые гүйсэд һайнаар дүүргэһэнэйнгээ, ажалай үндэр бүтээсэ түйлаһанайнгаа түлөө энэ комбинат Ажалай Улаан Тугаар шагнагданхай, ССР Союзай 60 жэлэй ойн нэрэмжэтэ гэһэн нэрэ солодо хүртэнхэй юм. Арбан нэгэдэхи табан жэлэйнгээ түсэбүүдые комбинадай коллектив али бүхы талаар сүм дүүргээд, мүнөө үедэ шэнэ табан жэлэй даабаринуудые амжалтатай һайнаар бэелүүлжэ байна гээд, омогорхон тэмдэглэлтэй.

Манай газетын тусхай корреспондент П. Нимаев һаяшаг тус ажалша коллективэй ажал хүдэлмэритэй ябажа танилсаһан, түгэсхэлдэнь комбинадай директор, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Михаил Иннокентьевич СЕМЕНОВТОЙ уулзажа, хэдэ хэдэн асуудалнуудта харюу абаһан байна. Энэ хөөрэлдөөе манай уншагшадай анхаралда дурадханабди.

ТҮРҮҮШЫН АЛХАМУУД: ЕХЭ НАЙДАБАРИ ТҮРҮҮЛНЭ

— Мүнөө үедэ хурдадхалга, шэнэдхэн хубилгалга тушаа ехэ хөөрэлдөөн болоно гээшэ. Танай һанамжаар, тэдэнэй гол удхань юун болоноб!

— Минии һанахада, ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалга хадаа удаан болзорой, гол шухала манай хараа шэглэл, харин шэнэдхэн хубилгалга хадаа тэрэниие түйлаха эгээл ехэ хүсэтэй арга нүхэсэл гэжэ ойлгоноб. Шэнэдхэн хубилгалга гэдэг олон талын удхатай. Арадай ажахын техническэ зэбсэгжүүлгые эрид хубилгалгаһаа, түрүү машина, техникэ болон технологи үргэнөөр нэбтэрүүлгэһээ эхилээд, үйлэдбэриин элдэб шатын хүтэлбэрилгэ, ажалай эмхидхэл ба түлбэри үндэһөөрнь һайжаруулга, ажахы эрхилэлгын экономическа аргануудые ашатайгаар хэрэглэлгэ, хүн бүхэнэй ажалдаа шэнээр, ехэ эрилтэтэйгээр хандалга, хүүшарһан, һаад тойбо ушаруулдаг бүхы юумые огтолон усадхалга хүрэтэр үргэн ехэ ойлгомжотой байха. Тиимэһээ дээдэ шатын хүтэлбэрилэгшэдшье, юрын хүдэлмэришэн, таряашаншье нэн түрүүн урданайхяараа хүдэлжэ болохогүй гэжэл ойлгохо ушартай. Тобшолбол, хүн бүхэнэй ажалдаа шэнээр хандасаһаа тэрэнэй ашаа үрэ дулдыдаха гэжэ һанагдана. Богонёор хэлэхэдэ, иимэл даа!

— Михаил Иннокентьевич, танай комбинадта энэ талаар мүнөө юун хэгдэнэб, ямар хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэжэ байнаб! Энээн тухай хөөрэжэ үгыт!

— Нэн түрүүн, КПСС-эй XXVII съездын материалнуудые, мүн партиин ЦК-гай шиидхэбэринүүдые, тэдэнэй июниин (1986 он) Пленумэй гүн гүнзэгы удхые хүн бүхэндэ ойлгуулха, тайлбарилан дэлгэрүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. Партийна, комсомолой болон профсоюзуудай организацинууд энэ хүдэлмэреэ хооһон уряа болгонгүй, урданайхида орходоо, коллективэй бодото байдалтай сэхэ холбожо шадаа гэжэ хэлэхэ байнаб. Хоёрдохёор, манай вольфрам-молибденэй комбинат, бүхыдөө СССР-тэ Үнгэтэ металлургиин министерствын предприятинуудтал адли, мүнөө жэлһээ ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда хүдэлжэ эхилбэ. Энээниие дэлбэлэн, дэлгэрэнгыгээр хэлэһэнэй үлүү ха. Ойлгосотой ааб даа. Теэд шэнээр хүдэлхын тулада бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Урдань экономическа туршалгын эрхэ байдалда хүдэлһэн предприятинуудай дүй дүршэл шудалаабди, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые, бригада болон цехүүдэй начальнигуудые һургаха, шэнэ экономическа онол аргануудые шэнжэлхэ талаар бага бэшэ юумэн хэгдээ гэжэ хэлэлтэй. Мүн хүдэлмэришэд тусхай һуралсал экономическа һургуулинуудта гараһан байна.

Байгша оной хахад жэлэй дүнгүүдээр комиссиин заседани дээрэ Холтоһоной, Юнхэрэй уурхайнуудай, транспортна болон бусад цехүүдэй хүдэлмэри хаража үзөөбди. Хубилалта боложо байна. Мэргэжэлтэдэй экономическа боломжо ургаа. Тиигэбэшье шиидхэхэ асуудалнууд олон, энээн тушаа тодорхой зуур шалганууд хэгдээ.

— Үйлэдбэри дээрэ ямар хубилалтанууд боложо эхилээб!

— Урдань руда ехээр малтажа абабабашье, тэрэнээ дары түргэн шанаржуулха хүсэн багададаг байгаа. Тиимэһээ шанаржуулгын фабрикын хүсэ шадал нёдондо нэмээгдэжэ, 40 процентээр ехэ болохо ушартай. Тэндэ хүсэ ехэтэй, удаан саг соо хүдэлхэ арга-тай түхеэрэлгэнүүд тодхоогдоо. Тиигэжэ энэ орёо асуудал шиидхэгдэбэ гээшэ. Июль-август һаранuудта проектээр хараалагдаһан хүсэндөө орожо, асарагдаһан лэ руда дары буйлуулагдаха аргатай болохо. Мүн руда зөөхэ томо, «БелАЗ» машинанууд болон бульдозернуудые, дүүжэн харгы ашаг ехэтэйгээр ашаглаха нэмэлтэ хэмжээнүүд абтана. Машинануудые миин байлгангүй хэрэглэхын тула радиохолбоон хэрэглэгдэдэг болохонь. Эсэсэй эсэстэ үнэтэ металлай концентрат эрхим шанартайгаар, холисогүйгөөр гаргаха талаар баһал юумэн хэгдэнэ. Үрэмдэлгын ба малталгын хүдэлмэридэ, руда бутаруулгада бүтээсэ дээшэлүүлхээр шэнэ түхеэрэлгэнүүд нэбтэрүүлэгдэнэ. Мүнөө гол шухалань гэхэдэ, шэнээр тодхогдоһон ба хуушанайшье түхеэрэлгэнүүдые ашаглалгын коэффициент эрид дээшэлүүлхэ, бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ асуудал болоно. Энээндэл ахамад болон бусадшье мэргэжэлтэдэй анхарал хандуулна гээшэбди.

Энээнһээ гадна үйлэдбэриин элдэб участогуудые һэльбэн шэнэлхэ ябадал ехэ удха шанартай. Жэл бүри 3,5 миллион түхэригэй хүдэлмэри ажахын аргаар хэгдэнэ. Энэмнай бүхы капитальна һомололгонуудай 60 процент болодог гээшэ. Мүнөө үедэ барилгын бааза бэхижүүлхын, барилгын материалнуудые гүйсэд хүрэхөөр гаргадаг болохын тула ехэ оролдолго, мүнгэ зөөришье гарганабди. Арбан хоёрдохи табан жэлдэ эрдэм-техникын түйлалтануудые үйлэдбэри дээрэ үргэнөөр хэрэглэхэ, эрдэм-шэнжэлгын хүдэлмэри ябуулха талаар тусхай программа «Сибцветмет-НИИпроекттэй» зохёон табигданхай. Мүнөө тэрэмнай «Союзвольфрамай» баталамжада эльгээгдээд байна.

— Ажалай бүтээсэ хэр дээшэлнэб! Саашанхи хараа түсэбүүд ямар гээшэб!

Гансал байгша ондо товарна продукци гаргалга нёдондо жэлэйхиһээ 18 процентээр, ажалай бүтээсэ 13,5 процентээр дээшэлхэ ёһотой. Энэмнай нилээд хүшэр зорилго гэжэ хэлэлтэй. Харин бүхыдөө ажалай бүтээсэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ 25 процентээр ехэ болохо гээд хараалагдана. Улам саашань хаража үзэбэл, арбан хоёрдохи — арбан гурбадахи табан жэлнүүдэй үедэ үйлэдбэриин хэмжээе 2 дахин дээшэлүүлхэ хэмжээнүүд СССР-эй Үнгэтэ металлургиин министерствэтэй зүбшэгдэнхэй юм.

Мүнөө жэлэй түрүүшын хахадай дүнгүүд иимэ байна. Бүхы түсэбтэ даабаринууд үлүүлэн дүүргэгдээ, продукциин өөрынь үнэ сэн 0,2 процентээр хямдаруулагдаа. Үнгэрһэн жэлэйхитэй сасуулбал, товарна продукци үйлэдбэрилгэ 9,5 процентээр, ажалай бүтээсэ 7,2 процентээр ургаа. Энээниие гэмгүй дүн гэжэ бидэ тоолонобди. Иигээд хүдэлбэл, үшөө бага зэргэ шангадхабал, байгша оной түсэбтэ даабаринуудые гүйсэд дүүргэхэ арга боломжо бии гэжэ батаар хэлэжэ болоно.

Ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда хүдэлһэнэй аша үрэ эндэ харагдана бэшэ аал! Нэгэдэхи кварталай дүнгүүдээр Үнгэтэ металлургиин предприятиин дунда социалис мүрысөөнэй хүндэтэ III һуурида гараа һаа, харин хахад жэлэй дүнгүүдээр I һуурида гаража, коллективнай СССР-тэ Үнгэтэ металлургиин министерствын ЦК-гай дамжуулгын Улаан болон һалбариин профсоюзай тугта, мүнгэн шанда хүртэбэ гээшэ. Тиимэһээ бидэ ехэ баяртайбди.

— Шэнэдхэн хубилгалга гээшэмнай бүхы юумэ алмаха, арьбалха, тиигэжэ бага гаргашатайгаар ехэ продукци гаргаха гэһэн удхатай бэшэ гү!

— Тиимэ, тон зүб. Эндэ гансал уряагаар юумэн бүтэхэгүй. Үйлэдбэриин болон материально-техническэ нөөсэнүүдые алмахын тула экономическа, техническэ, эмхидхэлэй болон бусад хэмжээнүүдые бодото дээрэнь заатагүй абаха ушартай. Комбинат дотор нөөсэнүүдые алмаха талаар тусхай хэмжээ ябуулганууд эрдэмэй гол институдуудтай хамта хараалагданхай. Шухалань, гэхэдэ, хаа хаанагүй техническэ нормонуудые нарижуулан һайжаруулга болоно. Энэ талаар шэнэ тусхай албан байгуулагдаа. Түмэр замһаа болон бусад түбүүдһээ холо оршодог манай предприятида түлишэ болон тоһодолгын материалнуудые алмаха гээшэ онсо удхатай хэрэг болоно. Мүнөө жэлдэ тэдэниие 8—9 процентээр доошолуулха түсэб табигдаа. Хараалһанаа бэелүүлхын тула шанга хиналта хэрэгтэй.

Дээрэһээшье шанга эрилтэ табигдана. Нөөсэнүүдые үлүүсэ гаргашалаа һаа, ялада орожо, гүрэнэй бюджедтэ ехэ мүнгэ оруулха шэнэ гурим энэ жэлһээ хэрэглэгдэдэг болобо. Мүн барилгын материал, түхеэрэлгэ болон запас частьнуудые гамнаха гээшэ тон шухала.

Ушар иимэһээ алмалта, арьбалалтын талаар комбинадай бүхы таһагуудай, албануудай урда тодорхой зорилгонууд мүнөө табигданхай гээшэ. Гансал тэдэнээ бодото дээрэнь бэелүүлхэ ёһотойбди.

— Хүдэлмэриин эрхэ байдал һайжаруулха, ажал эмхидхэлгын түрүү онол аргануудые хэрэглэхэ талаар юун мүнөө хэгдэжэ байнаб!

— Нэн түрүүн, бригадна подряд һайн талаяа хаанашье харуулжа шадаа. Комбинадтамнай бүхыдөө 119 бригада хүдэлнэ, тэдэнэй 79,1 процентнь бригадна подрядай гуримаар ажаллажа байнхай. Дүүрэн ажахын тоосоной гуримаар 40 бригада хүдэлнэ. Тиигэбэшье нёдондо жэлдэ бидэ бригадануудай аттестаци хэжэ, тэдэнэй байдалые нарин нягтаар хаража үзөөбди. Элдэб ушарнууд үзэгдөө. Үсеөн зонтой, ажалайнь эрхэ байдалай хангалтагүй, жэлэй болон кварталай тодорхой даабари үгтэдэггүй бригаданууд элирүүлэгдээ. Аттестациин дүнгүүдээр бригада бүхэниие бэхижүүлхэ, тодорхой шэг-

[illegible]

БУРЯАДАА

ДОРЖО АХАЙ

«Хан-хан-хан!» — гэн, хатуу булад балта улайтараа улайгдаһан түмэр дээрэ сносотойгоор бууна. Энэмнай оньһожоруулагдамал балта бэшэ прессшье бэшэ. Түмэршэ дархашуулай баридаг хүндэшэг юрын лэ балта. Тэрэниие мүнөө бэряад байһан хүн нюргаар набтаршаг, ажалайнь хүрхэгэр хүүртиг тэрээндэ ехэдэһэн шэнги. Хараха янзада табияа шахаһан энэ хүн халуун түмэр хабшагаар бариһан нүгөөдэдөө:

— Хуба-а! Эрьюулээдхи, үшөө сохихом,— гэжэ байжа заабаришалха юм. Тэрэнь залуу, шуран янзын хүн.

Тэдэ хоёрой ажаллахые удаахан хаража һуубаб. Монсогорхон түмэрые тэдэнэр улаан гал соо хэжэ уяруулаад лэ, сохино, заһана... Хүүдинсэ руу хүнүүд ороно, гарана. Хэн нэгэн түмэр тайрана, нүгөөдэнь нүхэлнэ, гурбадахинь дарханһаа заабари һуража, эбдэрһэн түмэр зүйл харуулна.

— Зай, бишни бараад үгэхэб, шимни сохи! — гэнэ дархан.

Залуу хүн гартаа балта абажа, түмэр сохижо эхилбэ.

— Аалиар сохи, хайшаа мэгдэнэш. Балта барижа һураха байхаш даа,— гэзд, монсогор түмэрөө зайн галаар носодог хөөргын хөө гал руу бухуулаад, гараа аршажа, минии гарые шангаар адхаба.

— Сайн байнат, Доржо ахай!

— Сайн! Иишэ хэзээнэйбта? —гэжэ байжа мэндэшэлээд, үшөө юуншьеб тухай хөөрэхэеэ байтарнь, үүдэн нээгдэжэ, үшөө хэды хүн орожо ерэбэ. Ажахын механизаторнууд, жолоошод — булта Доржо ахатанда хэрэгтэй янзатай.

— Доржо ахай, радиаторыем гагнажа үгыш, бүри ядаад байнаб,— гэжэ нэгэн хандана.

— Сооробон газарыень тойруулжа, шэрыень хобхолжоруулха хүдэлмэри гарадаг юм. — ?

хи, мэнэ гэһээр сүлөө орохоб, — гэжэ дархан ябууд дундаа һанаеэнь заһана. Минии эндэ сайха зуура дархан олон ондоо хүдэлмэри бүтээжэ, таряа хуряалгада хэрэглэгдэхэ техникые туха сүлөөгүй заһабарилжа байгаа һэн «Моринһоо эхилээд машинада хүрэтэрөө дарханай уран гар хэрэгтэй байна даа. Гэртэ хэрэгтэи зүйлнүүдые бүтээхэһээ эхилээд, мүнөө сагай хүсэтэ машинануудай эбдэрһэн зүйлнүүдые энэ хүн заһабарилжа. эд болгоно гэзшэл даа»,— гэжэ Доржо дарханай барьягаршаг гарнуудай, һурамхи түргэнөөр хүдэлхые хаража һууxадаа һанаадхиха хүм.

1944 ондо арбан зургаатай Доржо хүбүүн колхозойнгоо түмэршэ дарханай туһалагшаар ажаллажа эхилһэн юм. Дайн үшөө дүүрээгүй, «нютагайнь бүһэтэйшүүл булта шахуу фронт мордонхой — колхоздо ажалша хүнэй гар бүхэн алта мүнгэн шэнги сэнтэй бэлэй. Наһатай болоһон Матуев Даша дархан эдирхэн Доржодо ажалайнгаа нюусануудые хүрүү хухадгүй нээжэ үгэһэн юм. Илалтын үдэр мандажа, нютагайнь зарим хүбүүд фронтһоо бусаа. Байдалынь һэргэжэ эхилбэ. Дарханда шамбай хүсэтэй, дүй дүршэлтэй хүбүүд ерэжэ, ажаллаа һэн. Доржо мал харууһалалсана, газар элдүүрилгэдэ ябалсана. Хаанашье хүдэлхэдөө оролдосотой бэрхэзрэз шалгардаг, аха нүхэдэйнгөө магтаалда хүртэдэг байба.

Тэрэ үедэ дархан болохо дуратайшуул олон һэн. Теэд һанаан байбашье, заяан хүрэхэгүй гэжэ байха. 1953 ондо колхозой правлени Доржо Захаровые дархан ажалда оруулжа, уран дархан Лудэб Дашеевич Бильтагуровтай сугтаа ажаллахыень табяа. Лудэб Дашеевич Эсэгэ Ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнда хабаадалсажа шархатабашье, Илалта дархалалсаад бусаһан юм.

— Тэрэ хадаа ехэ хүхюун, шогууша зантай хүн һэн, тэрэнтэй би ехэ тааража хүдэлгэшэ бэлэйб. Ехэ юумэндэ һургаа һэн даа,— гэжэ Доржо Гундынсвич бодолгото болоно.

Дайнда ехээр шархатаһаншье һаа, бэеэ хэрэгсээжэ, эмшэлүүлээгүй, больница тухай дуулахашье дурагүй байһан аха нүхэрөө һанаанда оруулна хаш. Абарга хүсэтэй, «Тоорын бүхэ Лүдэб» гэлсүүлдэг, баридахадаа бэрхэ — тусгаар лэ хүн һэн шуу! Далан наһа гараад, дархан ажалаа тэрэ орхёогүй һэн. Һүүлшынгөө үдэр болотор балтаяа гарһаань табяагүй. Мүнөө Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо нүхэр Бильтагуровай нэрээр нэрлэгдэһэн шан бии юм. Тэрэ шангые социалис мүрысөөндэ илаһан механизаторнуудта барюулдаг. Энэ шанда хүртэһэн механизаторнуудай дунда Лудэб Дашеевичэй аша Лобсон Бильтагуровые нэрлэхээр.

Доржо Гундыновичнай имэл хүнэй шаби ябаһан гээшэл даа. Мүнөө Д. Г. Захаров 56 наһатай. Нёдондо амаралтада гараха эрхэтэй байгаа. Теэд аргатай һаа, хүдэлжэ ябангүй юу хэжэ гэртээ һууxабши гэжэ тэрэ хөөрэнэ. Аяар 32 жэлэй туршада дарханаар ажаллахань тиимэшье хүнгэн бэшэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ энэ ажал бага сага хүнгэрөөшье һаа, ехэнхинь гараар бүтээгдэнэ. Зайн галаар юумэн нүхэлэгдэнэ, хүрсэдагдана, дархашуул урданайхидаал гараараа хөөргэ дарахаяа болинхой. Мүнөө мори тахалха таханууд заводһоо бэлэн ерэнэ. Тиигэбэшье тэдэ таханuудые моридойнгоо туруунда таа-руулха хүдэлмэри гарадаг юм. 32 жэлэй туршада Доржо Гундынсвич хэды мори тахалааб? Тооложо барашагүй юм ааб ааб даа.

— Урданайхида орходоо элдэб шэнэ техникэ элбэг болоо. Гар һула байха саг маанадта үгы шахуу. Түхэреэч жэлдэ ажалай охин буурана-гүй,— гэжэ Доржо абгай хөөрэнэ.

— Дархан ажалда ороһоор ехэшье үни болоогүйб. Доржо Гундыновичнамтай баян дүй дүршэлөөрөө хубаалдадаг,— гэжэ хоёрдохи дархан Самбуу Доржиевич Шобоев хэлэбэ.

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ хэрэгтэй зүйлнүүдые эдэнэр дары бүтээхые оролдоно. Үе сагаймнай шэнэжэ шараи болоһон эрдэм, техникын дэбжэлтэ бидэнэйшье ажалда нүлөө үзүүлхэ бэзэ гэжэ дархашуул хөөрэнэ. Теэд миин лэ хүлеэгээд байлтагүй. Гурим, журамаа үшөө һайнаар сахижа, оньһон техникэдээ эзэн ёһоор хандадаг болохо ёһотой гэжэ тэдэнэй тоолохо зүбтэй. Архидалга болон алкоголизмтай тэмсэлгын үрэ дүнгүүд харагдажа эхилбэ. Колхозэй гараж соо һогтуушуул харагдахаяа болинхой. Энээн тухай Доржо Гундынович Захаров бидэндэ хөөрөө һэн.

«Хан-хан-хан!» — гэжэ хатуу булад түмэр дээрэ хүндэ балта унана. Дархан ерээдүйн сагай ажалай хэрэгсэлнүүдые дархалжа, арад зондоо баяр, жаргал асарна. Хүүдинсын үүдэн нээгдэнэ, хаагдана, хүнүүд бэлэн болоһон зүйлнүүдээ абаад гарахадаа: «һайн даа, Доржо ахай!» — гэлдэн, гаража ошоно...

Ж. ЮБУХАЕВ,
манай корр.

Республикын соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй V съездые угтуулан

...УДАЙ ХҮДЭЛМЭРИИН ГОЛ ШЭГЛЭЛ

клубуудай дэргэдэ 18 нэгэдэлнүүд хүдэлнэ. Тэдэнэй зэргэдэ 629 хүн сүлөө сагтаа дуратай ажалаа хэжэ байдаг. «Ветеран» гэжэ клубай сэрэгэй-патриотическа хүмүүжүүлгын эдэбхитэй хүдэлмэриие онсо тэмдэглэлтэй. Клубай ажал ябуулгын түхэл маягууд элдэбын юм: үдэшэ — митинг, һургуулиин һурагшадтай, хүдөөгэй залуушуултай уулзалганууд, комсомолшуудай һайндэрнүүдтэ хабаадалга, ажалай болон дайнай ветерануудые хүндэлэлгэ гэхэ мэтэ. Май һарын һүүл багта июниин эхеэр «Ветеран» гэжэ клубай гэшүүдэй үүсхэлээр, эдэбхитэй хабаадалгатайгаар районой түб һуурида «Бидэ совет оронойухибүүдбди» гэжэ Үхибүүдые хамгаалгын уласхоорондын үдэртэ зорюулагдаһан һайндэр үнгэрөө.

Хара-Шэбэрэй соёлой байшангай дэргэдэ «Собеседник» гэжэ клуб һайнаар хүдэлжэ байнхай. Библиотекарь Н. Д. Полянскаягай үүсхэлээр энэ клуб байгуулагдаа. Хара-Шэбэрэй дунда һургуулиин багша Н. П. Варфоломеева клубай түрүүлэгшэ юм. Һонирхолтойгоор, олон ондоо түхэлтэйгөөр эмхидхэгдэһэн хэшээлнүүд ганса соёлой байшанда гү, али библиотекэдэ болодог бэшэ, мүн лэ малшадай, механизаторнуудай коллективүүдтэ үнгэргэгдэжэ байдаг заншалтай.

Залуу гэр бүлын клубай хэшээлнүүд ялала һонирхолтой байна. Районой клубай эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд түрүүшын хэшээлдэнь хабаадалсаа. Клубай хүдэлмэриин түхэл маягуудые нэрлэбэл, хөөрэлдөөнүүд, викторинанууд, гэхэ мэтэ олон һонирхолтой хэмжээ ябуулгануудые нэрлэхээр. Үхибүүдые хүмүүжүүлгын, гэр бүлын бюджедэй, мүн бусадшье олон асуудалнуудта зорюулагдаһан һонирхолтой хөөрэлдөөнүүд үнгэрнэ. Үхибүүдтэ зорюулагдаһан тусхай программа бэлдэгдэдэг. Энэ клубай гэшүүдтэ худалдаа наймаанай, дотоодын хэрэгүүдэй таһагай, медицинын хүдэлмэрилэгшэд дуратайгаар хамһалсадаг юм.

Нэгэдэлнүүдэй хүдэлмэридэ дутуу дунданууд ушаралдана гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Нэн түрүүн клубуудай материальна үндэһэ һууриин һула байдалые нэрлэе. Шэнээр байгуулагдаһан нэгэдэлнүүдтэ клуб соо байрашье олдодоггүй ушарнууд бии. Илангаяа залуушуулай клубуудта энэ хабаатай. Байра, техническэ хэрэгсэлнүүдэй үгы байхада ямар дискотекэ, фото буулгагшадай нэгэдэл эмхидхэжэ болохоб! Нэгэдэлнүүдые хүтэлбэрилхэ ниитын эдэбхитэдшье тон үсөөн.

Республикымнай ниислэл хотодо һайн кино-фотоклуб бии. Тус клубай хүтэлбэрилэгшэдэй, гэшүүдэй аша туһаар хүдөөгэй ямар нэгэ соёлой-спортивна комплексдо районно фотоклуб эмхидхээ һаа, һайн байгаа гэжэ һанагдана. Районно газетэнүүдэй фотокорреспондентнүүдые. Пионернуудэй байшангуудай фотокружогуудай хүтэлбэрилэгшэдые эмхидхэгдэһэн фотоклубай ажалда хабаадуулха хэрэгтэй.

Уран һайханай бүлгэмүүд мүн лэ нэгэдэлнүүд ха юм. Районой уран һайханай бүлгэмүүдтэ 16 наһа хүрөөдүй эдиршүүл болон 30 гарамгай наһатайшуул ехэнхидээ хабаадана. Харин комсомол наһанай залуушуул хоорто огто үгы, мүн арадай хатарай ансамбльдашье ябанагүй. Уран һайханай бүлгэмүүдтэ комсомолой хүтэлбэрилэгшэдтэй хаяахан уулзажа болохо байна. ВЛКСМ-эй XIX съезд дээрэ «Клубуудта — комсомолой анхарал» гэһэн уряа зэдэлээ һэн. Теэд манай райондо мүнөө болотор энэ анхаралыень мэдэрнэгүйбди.

Эсэгэнэрэймнай, үбгэ эсэгэнэрэймнай үедэ комсомолшууд хүдөө нютагтаа политическэ гэгээрэлэй ажал ябуулдаг, бүхы шэнэ үүсхэлнүүдые дэмжэдэг байгаа. Тэрэ үеын комсомолшууд агит-театр гү, али драматическа бүлэмүүдые эмхидхэдэг һэн. Хүдөөгэй залуушуулай эгээн эрхимүүдынь, эгээн эдэбхитэйшүүлынь комсомолшууд байгаа. Энэ һайн һайхан заншалые саашань үргэлжэлүүлхэ нангин уялгаяа мүнөө үеын комсомолшууд мартаха ёһогүй бшуу.

Ехэнхидээ хориһоо дээшэ наһатай залуушуул гэр бүлэтэй, үхибүүтэй болодог. Нарай үхибүүтэй залуу түрэлхид саг үргэлжэ клубта ошохо аргагүй болодог ааб даа. Иимэ ушарнуудта тэдээндэ залуу бүлын клуб туһалалсаха байна. Залуу эхэ эсэгэнэр клубта суглархадаа хоорондоо харилсажа, шэнэ бүлэдэ хэрэгтэй олон захяа заабаринуудые ойлгожо, мэдэжэ абаха аргатай. Теэд эндэ баһа нэгэ асуудал түрэнэ. Эхэ эсэгэнэрээ дахажа ерэһэн бишыхан үхибүүдые хаана орхихоб? Үхибүүдтэй наадаха, тэдэниие һамааруулха байра клуб бүхэндэ-үгы ха юм.

Клубуудай бүлгэм болон нэгэдэлнүүдтэ ехэнхидээ басагад ябадаг байна гэжэ тэмдэглэлтэй. Хүбүүд үсөөн, тэдэнэй һонирхол татамаар техническэ хэрэгсэлнүүд, элдэбын аппарат, приборнууд үгы, хүдэлсэтэй наада наадахашье арга боломжонууд үгы бшуу. Клубуудай дэргэдэ техническэ бүлгэмүүдые эмхидхэлгэ тон хүшэреэр, удаанаар ябуулагдана. Энэ талаар һургуулиин зүгһөө ямаршье туһаламжа үзүүлэгдэнэгүй.

Һургуулинуудта эмхидхэгдэһэн залуу сэрэгшын клубуудта үнгэрдэг хэшээлнүүд ниитэ-политическэ шэглэлтэй байдаг. Эдиршүүлэй спортоор бэеэ һорилгодо бага бэшэ анхарал хандуулагдаха ёһотой гэжэ һанагдана. Энэ хэрэгые аша үрэтэйгөөр эмхидхэхын тула һургуули соёлой-спортивна комплекс хоёр нэгэдэжэ, нэгэ шэглэлтэйгээр хүдэлмэриеэ ябуулха шухала.

70-аад онуудта дотоодын хэрэгүүдэй таһагай хүдэлмэрилэгшэдэй эдэбхеэр милициин эдир нүхэдэй клубууд байгуулагдаа. Эдэ клубуудай слетүүд, мүрысөөнүүд боложо байна. Клубуудта ябаһан эдиршүүл совет хуули эрхэ тухай мэдэсэнүүдтэй болодог, үетэнэйнгээ дунда энэ талаар ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулдаг бэлэй. Хуули хүндэлжэ хүмүүжүүлһэн баримтата фильмүүд мүнөөдөө тон үсөөн ерэнэ.

Клубай эмхи зургаануудай дэргэдэ байгуулагдаһан нэгэдэлнүүд олониитын эдэбхи болон зохёохы арга шадабариие хүгжөөлгэдэ нүлөөлнэ. Механизаторнуудай, һаалишадай, малшадай клубуудай хүдэлмэриие эмхидхэхэдэ РАПО-гой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд горитой туһаламжа үзүүлхэ аргатай.

Нэгэдэлнүүдэй хүдэлмэриие һайжаруулхада соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй эдэбхи үүсхэл шухала һуури эзэлнэ. Ажалдаа зохёохы ёһоор, харюусалгатайгаар хандабал, хүдөөгэй ажалшадые клубуудай дэргэдэ хүдэлдэг бүлгэмүүд, нэгэдэлнүүдтэ бүри олоор хабаадуулжа, сүлөө сагаа аша туһатайгаар үнгэргэхэдэнь туһалжа шадаха байнабди. Хүдөөгэй хүн зоной, нэн түрүүн залуушуулай сүлөө сагые аша үрэтэйгөөр эмхидхээ һаа, партиин захяа заабаринуудые дүүргэхэмнай лаб-тай.

Т. МОШАНОВА,
Мухар-Шэбэрэй РОМЦ-е даагша.

УЛАСХООРОНДЫН ШЭНЖЭЛЭЛ

АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛАЙ АРГА ЗАМУУД

М. С. Горбачев Владивосток ошохо доо, Ази болон Номгон океанай оршомдохи байдалые гуримшуулгада зорюулагдаһан СССР-эй бүтэмжэтэй шэнэ эдэбхи үүсхэл дурадхаһан. Тэрэнь мүнөө хилын саадахи политическэ ба ниитын ажал ябуулагшадаар, хэблэл, радио болон телевидениэр үргэн ехээр зүбшэн хэлсэгдэжэ байна. Ази ба Номгон океанай регион дэлхэйн эгээл түргөөр хүгжэжэ байһан регионуудай тоодо оролсоно. Хүн зоноор эгээл олон томо гүрэнүүд эндэ оршодог. Мүнөө дэлхэйн худалдаа наймаанай хахадынь энэ райондо хэгдэнэ. Гэхэтэй хамта Ази түби ба Номгон океанай бассейн империализмын ээрхэг түримхэй аюулта түсэбүүдэй объектнүүд болгогдонхой.

Энэ региондохи элдэб олон зүришэлдөөнүүдэй бусайдашаһан олон тоото зангилаануудые задалалгада, гүрэнүүдэйнь хоорондохи харилсаануудай шахардуу шанга байдалые һуларуулгада, политическэ байдалыень шэнэ уларилтай болгохо хэрэгтэ совет эдэбхи үүсхэлнүүд зорюулагдана. Имагтал тиимэ байһан тула айхабтар ехэ һонирхолтойгоор угтагдаһан байха юм. «М. С. Горбачевой Владивостогто хэлэһэн үгэ тон шухала удха шанартай, тэрэнииень нягта наринаар шэнжэлхэ хэрэгтэй. Номгон океанай конференци зарлаха гэһэн тэрэнэй һанамжа дурадхал һайн, холын хараатай эхи заха табиба»,— гээд Индонезиин гадаадын хэрэгүүдэй министр М. Кусумаатмаджа мэдүүлээ. КНР-эй МИД-эй түлөөлэгшэ совет хүтэлбэрилэгшын хэлэһэн үгэ дотор «хитад-совет харилсаануудые һайжаруулха асуудалай талаар шэнэ юумэнүүд бии» гэжэ тэмдэглээд, тэдэнь нягта наринаар шэнжэлэн харагдажа байна гээд мэдүүлээ.

Политическэ ба ниитын ажал ябуулагшадай тайлбаринууд дотор тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, эб найрамдал бэхижүүлгэдэ, Европодо, мүн Азида ба бусад районуудта хабаатайгаар уласхоорондын аюулгүй байдалай бүгэдэ ниитын системэ байгуулгада үнэн сэхэ хүсэл эрмэлзэл Советскэ Союз харуулаа. Эдэ асуудалнуудаар хөөрэлдөө хэхээр бэлэн байһанаа, өөрынгөө хүсэл эрмэлзэлэй харюусалга ехэтэй байһаниие Советскэ Союз өөрынгөө сэрэгэй хизаарлагдаһан хүбиие Афганистанһаа Эхэ ороондонь бусаалга оруулалсан, бодото ябуулгануудаар гэршэлэн харуулна. Афганистандахи байдалые гуримшуулха хэрэгтэ Советскэ Союзай бүтэмжэтэйгөөр хандажа байһан ушар харюугай баһал бүтэмжэтэй һанамжануудаар угтагдаха бээз гэжэ уласхоорондын үргэн олониитын дунда этигэл найдабари хэлэгдэнэ.

М. С. Горбачевой хэлэһэн үгэдэ, тэрэ тоодо американ захиргаанай тусхай тушаалтадые хараада абалга тушаа американ олон тоото тайлбаринууд юун гэжэ хэлэнэб гэхэдэ, Владивостогто табигдаһан программань Америкын ниислэлдэ «Ази тээшэ нюураараа хараха» гэһэн Советскэ Союзай юрын хүсэлэл бэшэ, харин бодото дээрэ бэелүүлэгдэхээр тодорхойлогдоһон арга замуудтай, энэ регионой оронуудай һонирхол татаха ба дэмжэлгэ оложо шадаха гадаадын политикын үргэн программа болоно. Эдэ бүгэдэ Сагаан байшангай һанаанда огто тааранагүй. Америкын ниислэлдэ бүхы Номгон океаниие «американ мэдэлэй дайда» болгохо гэһэн найдабаритай хахасаха аргагүйдэнэ. Гэбэшье энэ регионой арадууд американ империализмын мүлжэлгэ доро орохын тулада колониальна дарлалтаһаа сүлөөрһэн бэшэ ааб даа. Совет эдэбхи үүсхэлнүүд дотор тэдэн өөһэдынгөө бэеэ даанхай байдалай бата найдабари, уласхоорондын аюулгүй байдалай арга замуудые обёорон харана.

ХИРОСИМЫН ДОХЁО

Мүнөө бүхы хүн түрэлтэнэй сэдьхэл бодолой зэбүүрхэл татаһан, үзэгдөөгүй муухай гэмтэ ябуулга дүшэн нэгэн жэлэй саана хэгдэһэн. Америкын президент Трумэнэй захиралтаар 1945 оной августын 6-да атомна бомбын тэһэрэлгээр Хиросима хото үнэһэн тобороо болгогдоо һэн. Үшөө гурба хоноод байхада — августын 9-дэ Японой нүгөөдэ Нагасаки хотодо баһал тиимэ аюул тохёолдоһон юм. Атомна энэ аюулай гэмээр 300 мянгаһаа дээшэ хүн зоной ами наһан алдаһан байна.

Бүгэдэндэ мэдээжэ болоһоной ёһоор, мүнөө дэлхэй дээрэ ядерна зэбсэгэй асари ехэ нөөсэ — 50 мянган единицэ гэжэ тоологдоно. Тэдэнэй тэһэрэлгын хүсэн Хиросимые үгы хэһэн бомбын хүсэнһөө аяар миллион дахинаар ехэ болоно. Тиимэл хадань ядерна дайнай аюулые зайсуулхые уряалан, Хиросимын дохёо бүхы дэлхэйдэ зэдэлһээр. Энэ уряада харюу болгон, Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Совет ядерна зэбсэгүүдые хорихын түлөө, атомна бомбодолгоһоо хохидоһон хүнүүдэй һаналаа нэгэдэлгын недели августын 6-һаа 13 хүрэтэр үнгэргэхэ гэһэн шиидхэбэри абанхай. Энэ аюулай дахинаа дабтагдахагүйн тулада ядерна дайнай айхабтар муухай хойшолон тухай бүхы хүн зоной мэдэдэг байха мүнөө айхабтар шухала.

Японой Хиросимын эб найрамдалай парк соо траурна ёһололгоор дурсагдагша недели эхилһэн байна. Тэндэ Хиросимын мэр эб найрамдалай деклараци уншажа үгөө. Тэрэнэйнь уг удха 2000 он хүрэтэр ядерна зэбсэгүүдые үгы хэхэ тухай совет дурадхалнуудтай адлирхуу. Деклараци дотор Советскэ Союзай нэгэн талаһаа жэлһээ дээшэ саг соо ядерна тэһэлэлгээ зогсоогоод байһанда үндэр сэгнэлтэ үгтэнэ, ядерна зэбсэгүүдэй туршалганууды хэтэ мүнхэдэнь дары түргэн болюулха шухала болоһон ушар онсолон тэмдэглэгдэнэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ бүхы түби дэлхэйдэ олон хүнэй хабаадалгатай митингнүүд, уласхоорондын уулзалганууд, эб найрамдалай маршнууд үнгэргэгдэжэ байна. Тэндэ гүрэнэй, политическэ ба ниитын ажал ябуулагшад үгэ хэлэжэ, ядерна дайнай аюулые зайсуулхын түлөө эсэшэ сусашагүй тэмсэл ябуулхые уряална. Мексикэдэ зарлагдаһан ядерна зэбсэгүүдтэ эсэргүү уласхоорондын хуралдаанда, ядерна зэбсэгүүдые хорихын түлөө Токиодо үнгэргэгдэһэн уласхоорондын конференцидэ хабаадагшад ядерна бүхы туршалгануудые дары болюулха ба ядерна зэбсэгүүдэй нөөсые хороожо эхилхэ гэһэн эрилтэ табяа.

«Дэлхэйн олониитын һанамжада эсэргүүсэн, ядерна шэнэ шэнэ түхэлэй зэбсэгүүдэй туршалга хэхэ ябадалые үргэлжэлүүлжэл байһан Рейганэй захиргаанай стратегическэ аюул ехэтэ ябуулгануудай хажууда Советскэ Союзаар дурадхагдаһан эб найрамдалай бүтэмжэтэй һайн шэнэ программа илангаяа нүлөө ехэтэйгээр харагдана. Хүн түрэлтэндэ СССР «одото дайнай» аюулта программа бэшэ, харин хамтын хүсөөр аюулгүй байдал бэхижүүлхэ ба ядерна бүхы түрэлэй зэбсэгүүдые гүйсэд дүүрэнээр усадхаха хараа бодол дурадхана». Шэнэ Зеландиин эб найрамдалай соведэй президент Джеральд О'Браен гэгшын хэһэн энэ мэдүүлгэ дотор Хиросимын дохёое дэмжэжэ байһан бүхы хүнүүдэй зүб хараа бодол элирхэйлэгдэнэ.

Ядерна зэбсэг хорихын ба атомна бомбодолгоһоо хохидоһон хүнүүдтэй һаналаа нэгэдэлгын түлөө ябуулга хэхэ недели ядерна дайнай улам үргэдэжэл байһан аюулда эсэргүүгээр дэлхэйн арадуудай хүсэ шадалаа элсүүлэн арьбадхаха хүсэл эрмэлзэлые элирхэйлэн харуулба.

ҮГЭСЭХЭ ПОЛИТИКЫН МУХАРДАЛГА

Израилиин ээрхэг түримхэйшүүлтэй үгэсэхэ ябадалда Дүтын Зүүн зүгэй оронуудые түлхихэ ээлжээтэ һэдэлгэ Холбоото Штадууд гаргаба. Энэ зорилгоор вице-президент Дж. Буш Израиль, Иордани, Египет ошоо. Иордани ба Египедые яажашье һаань, «Рейганэй түсэбтэ» эдэбхитэйгээр хабаадаха ябадал түйлаха гэһэн зорилго тэрэнэй урда табигдаһан байгаа. Зүгөөр тэрэ түсэбэйнь үндэһэ һуури болоһон Кэмп-Дэвидэй урбаһан хараа шугам араб арадуудаар үни хада буруушаагдаһан.

Эндэхи регионой байдалые «гуримшуулха» хараа бодол Дүтын Зүүн зүгэй оронуудта баадхаха зуураа, Холбоото Штадууд урдынхи мэтэ 1967 ондо эзэмдэгдэһэн арабуудай газар дээрэһээ израиль сэрэгүүдые сүм гаргаха гэһэн асуудалые дайрангүй гаража, палестин арадай национальна эрхэнүүдые хангалга мэдэрнэгүй. Тиимэ байһан ушарһаа Кэмп-Дэвидэй хараа шугамдал адли Рейганэй энэ түсэб бии болоһонойнгоо һүүлээр удангүй араб бүхы оронуудаар буруушаагдаа бэлэй.

Энэшье удаа Дж. Бушай урда табигдаһан зорилго панхруутан һалаа. Тэрэнэй Иордани ерэхын урда тээ король Хусейн Тель-Авивтай ямаршье үгэсэлгэдэ орохогүйбди гэжэ мэдүүлһэн байха юм. Иордани Рейганэй түсэбэй орондо Палестиные сүлөөрүүлгын организациие, тэрэшэлэн ООН-ой Аюулгүйн Соведэй саг үргэлжын гэшүүн табан гүрэниие оруулалсан, өөрын аша туһын хэрэг бии гэжэ харадаг бүхы талануудай хабаадалгатайгаар Дүтын Зүүн зүгэй талаар уласхоорондын конференци зарлаха хэрэгтэй гэжэ Америкын эльгээмэлдэ сэхэ мэдүүлэгдэһэн байха юм.

Үшөө тиихэдэ Египедэй элшэн сайдаа Тель-Авив бусааха ба Израильтай харилсаа холбоогоо үргэдхэхэ ябадал Египедэй хүтэлбэриһөө түйлаха гэһэн Дж. Бушай һэдэлгэ баһал урагшагүйдөө.

Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалые имагтал үнэн зүбөөр, амгалан тайбанаар гуримшуулха аргаар арабуудта эсэргүү үгэсэлгые дабажа болоно. Ээрхэг түримхэй ябуулгаар ондоо арадай газар эзэмдэжэ болохогүй гэһэн ёһо гурим залан сэхээр баримталдаг Советскэ Союзай хараа бодол тон тиимэ шэглэлтэй. 1967 ондо Израилиин эзэмдэн абаһан бүхы газар дайда арабуудта бусаагдаха ёһотой. Палестиные сүлөөрүүлгын организаци хадаа палестин арадай ори гансахан хуулита түлөөлэгшэ гэжэ мэдэрхэ, Палестинын араб арадай ойроо хүртэшэгүй эрхые бодото дээрэнь бэелүүлэн, Израиляар эзэмдэгдэһэн газарыень сүлөөлжэ, бэеэ даанхай Палестинын гүрэниие байгуулха шухала. Советскэ Союзай эсэшэ сусашагүйгөөр онсолон тэмдэглэжэ байһанай ёһоор, Дүтын Зүүн зүгэй регионой бүхы гүрэнүүдэй аюулгүйгөөр, бэеэ даанхайгаар, дулдыданги бэшээр ажаһууха, хүгжэхэ эрхые бодото дээрэнь хангаха шухала.

Г. ШИШКИН,
(ТАСС).

...ДИИН ДОГОВОРОЙ ...ЖЭЛЭЙ ОЙДО

...н ажабайдалда, совет-индиин харилсаа... ...гта һара болоно. 1947 оной августын ...э дааһан байдал соносхогдоо һэн. СССР- ...еспубликын хоорондохи эб найрамдал, ...рилсаа холбоон тухай договорто 1971 ...ар табигдаа һэн. Энэ гайхамшагта һайн- ...ан, АПН-эй Делидэхи корреспондент ...тическэ ба гүрэнэй элитэ мэдээжэ ажал ...СССР-тэ байһан урдын элшэн сайд ...жа хөөрэлдэһэн байгаа.

...нүүд өөһэдынгөө ахир багахан бюджет болон нөөсэнүүдһээ үлүүсэ ехэ мүнгэ зөөри өөһэдынгөө хамгаалгада гаргашалха ушартай болоно. Эгээл тиимэһээ Индиин океаниие амгалан байдалай зоно болгохо гэһэн һанал бодолые баруунай оронуудай хархис хүсэнүүд тоомжогүйгөөр угтаһан байгаа. Эгээл тиимэһээ совет-индиин договор уласхоорондын шухала удха шанартай байна гэжэ Инди тоолоно.

Тиихэдэ договор ондоо талатай юм. Тэрэ манай хоёр оронной үргэн ниитэ арад зониие харилсаа ба хамжаанай замда элсүүлэн оруулна бшуу. Индиһээ СССР-тэ элшэн сайд байха үедөө би олон оронуудай, тэрэ тоодо Индиин захилнуудые бэелүүлдэг Ленинградай «Электросила» заводто хүрөө һэм. Энэ суута предприятиин хүдэлмэрилэгшэд Индиин экономическа ба социальна хүгжэлтые хангалгада горитой хубитаяа оруулжа байһанаа һайнаар ойлгодог бэлэй. Индиин бэеэ дааһан байдалтай, хүсэн түгэс орон болохыень тэдэнэр хүсэдэг байгаа.

Договорой үндэһөөр хоёр орон экономическа холбоо барисаагаа улам ехээр хүгжөөе оролдоно. Тиигэжэ Советскэ Союз Индидэ горитой ехэ туһаламжа үгэһэн байна. Тэрэнэй үндэһөөр Инди энэ туһаламжыень өөһэдынгөө эд хэрэгээр, арга боломжонуудаар түлэжэ шадаха гэһэн удхатай һэн. Гурбадахи оронуудта совет-индиин хамтын предприятинуудые бариха гэһэн шиидхэбэри энэ талаар мүн лэ шухала удха шанартай байгаа. Энэ хадаа уласхоорондын шэнэ түхэлэй экономическа харилсаан болоно гэжэ сэгнэхэ байнаб. Иимэл харилсаа холбоо тогтоохые бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронууд хүсэнэ.

Договорой ой тухай хэлэхэдэ, совет-индиин харилсаае хүгжөөлгын үшөө нэгэ зүйл болохо Советскэ Союзда, Индидэ фестивальнуудые үнгэргэлтэ тухай мартаха ёһогүйбди. Энэ ехэ хэмжээ ябуулганууд нэгэ нэгэнэйнгээ түйлалтануудтай, соёл болбосоролтой, ажаһуудалтай, оюун ухаан бодолой баялигуудтай танилсаха, манай оронуудай ба арадуудай хоорондохи хани барисаанда, харилсаа холбоондо шэнэ түлхисэ үгэхэ ёһотой.

...ТО — ҺАЙН ШАНАРТАЙ ОВОЩ

...роцентые дэлгүүр дээрэ худалдаха гээд ажахынуудта зүбшөөгдэнхэй. Тиигэжэ «Безруковский», «Притомский», «Капанский» совхозууд ниитын кассануудта түрүүшын мянган түхэриг нэмэлтэ олзо оруулаад байна.

Харин гол шухалань гэбэл, городойхидто үнэтэй бэшэ сэнгээр һайн шанартай овощ худалдагдана бшуу. РАПО-гой соведэй шиидхэбэреэр городто совхозой овощ ехээр худалдагдана.

(ТАСС).

ЛЕНИНГРАД. СССР-эй эгээл бага яһатанай нэгэн болохо селькупууд өөрын үзэг бэшэгтэй болобо. Нева мүрэнэй эрьедэхи городто ород үзэг бэшэгэй үндэһэн дээрэ селькупуудай үзэг бэшэг зохёогдожо, хэблэгдэн гаргагдаба. Һуралсалай энэ жэлһээ эхилээд, Сибирь болон Алас-Дурнын бага үндэһэ яһатанай үхибүүдэй һурадаг һургуулинуудта шэнэ предмет — түрэлхи хэлэн оруулагдаба.

«Просвещение» хэблэлдэ ительмен, ульча, долган хэлэнүүд дээрэ үзэглэлнүүд бэлдэгдэнэ. Тиигэжэ холын Хойто зүгэй, Сибирь болон Алас-Дурнын өөрын үзэг бэшэгтэй болоһон бага яһанай арадуудай тоо 16 болобо.

Бага арадуудай номууд хэдэн мянганһаа дээшэ хэһэгээр гарадаггүй. Гэбэшье тэдэниие хэблэхэ, бага арадуудай байдаг нютагуудта хүргэжэ абаашаха, түрэл хэлэн дээрэ уншаха номууд болон учебнигүүдээр хангаха гаргашануудые гүрэн түлэдэг. Ленинградһаа жэл бүри хори гаран ондоо гаршагтай гушан мянган хэһэг номууд оронной эгээл холын нютагуудта эльгээгдэдэг юм.

Зураг дээрэ: (зүүн гарһаа) редактор И. А. Румянцева, Т. Я. Прокина, редакциие даагша В. В. Винокурова Сибирь болон Алас-Дурнын районуудай национальна һургуулинуудта методическа пособинуудые бэлдэнэ.

ТАСС-ай фотохронико.

СОЦИАЛИС ОРОНУУДААР

БУДАПЕШТ. Эрдэмтэд ба конструкторнуудта зорюулһан шэнжэлгэнүүдэй жасада мүнөө табан жэлдэ 4 миллиард форинт суруулагдаба. Уласхоорондын холбоо барисаанай гол шухала темэнүүдтэ эрдэмэй бэдэрэлгэнүүдые хэжэ байһан дээдэ һургуулинуудта, эрдэмэй түбүүдтэ тон түрүүлэн тус жасаһаа мүнгэн эльгээгдэхэ юм. Венгриин эрдэмтэд совет коллегинүүдтээ харилсаагаа үргэдхэхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулна. Мүнөөдэрэй талада Венгриин Наукануудай академи ба СССР-эй Наукануудай академи хоёрой түсэбтэ 150 элдэб темэнүүд оруулагданхай.

БЕРЛИН. ГДР-тэ туристнуудай һаһа түлэг дундаа үргэлжэлһөөр. Хэдэн мянган амаралтада гарагшад рюкзагуудые үргэлөөд лэ Балтиин далайн эрье гү, али Тюрингенскэ ойнуудай үзэсхэлэн һайханиие гоёшоохоёо хадануудта тээшэ дабшана. 400 һуурида хараадуулагдаһан, 500 тусхай түхеэрэгдэһэн кемпингнүүд оронной дэбисхэр дээрэ туризмда дуратайшуулые угтан байдаг. Жэл бүхэндэ аяншалагшадай городогууд 2 миллион хүн зондо байха байра олгуулна.

Илангаяа уһа мүрэнэй эрьедэ түхеэрэгдэһэн иимэ кемпингнүүд ехэ хүндэтэй. Тэдэнэр Подсдамай округто олон байна. Ехэ ехэнүүд кемпингнүүд Балтиин далайн Узедом олтирог дээрэ ба Росток округой Банзин һууриин шадар түхеэрэгдэнхэй. Тэдээн бүхэндэ нэгэ доро 8 мянган айлшад амаржа шадаха байна.

ГДР-тэ аяншалагшадай объектнүүдэй хүгжөөлгэдэ ехэ удха шанар хүргэгдэдэг.

ПРАГА. Готвальдов хотын «Промысловы ставы» комбинадай уралан нарижуулагшад үйлэдбэриин ашаг үрэ ехэдхэхэ ба хурдадхаха хэрэгтэ бага бэшэ хубитаяа оруулаа. Барилгада 1985 ондо оруулагдаһан уралан нарижуулагшадай дурадхалнууд материалнуудай ба элшэ хүсэнэй алмалтые 7 миллион крондо хүргөө. Найдамахи табан жэлдэ барилгын хэрэгтэ оруулагдаһан уралан нарижуулагшадай дурадхалнуудһаа хэдэн арбаад миллион крон экономикын ашаг үрэ абахаар хараална.

(ТАСС).

ТАСС ХИЛЫН САААНАҺАА

Оронойнай мүнөөнэй захиргаан Советскэ Союзһаа бүлюу хүсөөтэй болохые оролдожо, хэдэн миллиард доллар һалхи руу табина гэжэ американ эрдэмтэ тэмдэглээ.

ХЕЛЬСИНКИ. Советскэ Союз ядерна буу зэбсэгүүдые тэрэ «одото дайнай» программала бэелүүлхые хүсэжэ байнхай.

ПАРИЖ. Советскэ Союзай урда дурадхалнуудые тоонгүй, Вашингтон ядерна туршалгануудаа үргэлжэлүүлхэдээ, ядерна буу зэбсэгүүдые

ВЕНЭ. Ядерна буу зэбсэг туршалгануудые болюулха тухай асуудалаар СССР-ай зүгэй ехэ удха шанартай дурадхалнуудые оруулһан байна гэжэ «Фолькштимме» газетэ бэшэнэ. Ядерна дайнай

ЯДЕРНА ТУРШАЛГАНУУДЫЕ БОЛЮУЛХЫН ТҮЛӨӨ

НЬЮ-ЙОРК. Ядерна бүхы туршалгануудые болюулха талаар СССР-эй соносхоһон дурадхалые США-гай захиргаанай арсажа байһыень эрид буруушаан шүүмжэлнэбди гэжэ американ элитэ мэдээжэ ниитын ажал ябуулагша, Принстонскэ университедэй профессор Фрэнк Фон Хиппель мэдүүлбэ.

Ядерна туршалгануудые болюулха тухай нэгэ талаһаа шиидхэбэри абаһанһаа хойшо үнгэрһэн жэлһээ үлүү саг соо Советскэ Союз ямаршье ядерна туршалгануудые хэнэгүй гэжэ «Филадельфия инкуайрер» газетэ толилуулһан статья соогоо бэшэнэ. туршалгаһаа жэлһээ үлүү саг соо арсажа байхадань, США иимэ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые туршалгаяа үргэлжэлүүлһээр гэжэ «Тиедонантая» газетэ бэшэнэ. Ядерна туршалгануудые болюулхын түлөө эб найрамдалай тала баригшадай хүдэлөө СССР-эй һайн һайхан алхам улам үргэдхэхэ арга олгобо. Хэрбээ Холбоото Штадуудай политическэ һайн һайхан хүсэл эрмэлзэл гаргаад байгаа һаань, энэ асуудалаар хэлсээн баталагдаха аргатай гэжэ газетэ тэмдэглэнэ. Зүгөөр Вашингтон ядерна туршалгануудые болюулха хүсэлэнгүй байһанаа мэдүүлээ. Үнгэржэ ерэхэдээ бүтээн гаргалгые болюулха дурагүй байһанаа харуулна гэжэ «Юманите» газетэ бэшэнэ. Жэлэй туршада соо тэрэ 15 ядерна шэнэ туршалга хэхэһээ гадна, «одото дайнай» программаяа бэелүүлхын тула эршэмтэйгээр бэлдэжэ байна. Иимэ оршон байдалда хүн түрэлтэнэй хүгжэлтэ дэбжэлтые аюулда оруулхые һэдэдэг харгы замһаань США-е хадууруулхые баадхаха гээшэ шухала удха шанартай. Тэрээнһээ гадна, газетын һанамжаар, ядерна туршалгануудые хэтын хэтэдэ хорихын тула Франци болон Великобритани ехэ хүсэлэл оролдолго гаргаха ёһотой. аюулай хүн түрэлтэндэ тохёолдуулагдажа байхадань, Советскэ Союз һайн һайхан хүсэл эрмэлзэлтэй байһанаа харуулжа, ядерна туршалгануудые нэгэ талаһаа болюулһан тухайдаа мэдүүлээ һэн. Энэ үүсхэл хадаа ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргалгые болюулха замда шухала алхам болохо байна.

Энэ хэрэгтэ хамжахые Советскэ Союзай Холбоото Штадуудые уряалаашье һаань, Вашингтон Невадын элһэн губида ядерна зэбсэгүүдые туршалгаяа үргэлжэлүүлһээр. Тиигээшье һаань, СССР иимэ ябуулгынгаа болзорые һунагаа һэн.

ЖЭЛ БҮРИИН СЕССИ

КАНБЕРРЭ. Номгон далайн урда хубиин хуралдаанай (ЮТФ) жэл бүриин сесси Фиджиин ниислэл — Сува хотодо нээгдэбэ. 13 гүрэнэй, тэрэ тоодо Австралиин, Шэнэ Зеландиин, Вануатугай, Кирибатиин, Палаугай хүтэлбэрилэгшэд тэрээндэ хабаадана. ЮТФ-эй түрүүлэгшэ, Фиджиин премьер-министр Рату Камисесе Мара сессиие нээлгэ дээрэ үгэ хэлэхэдээ, энэ үргэн ехэ нютагта оршодог гүрэнүүдэй урда табигдаһан шухалынь шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ эндэхи оронуудай бата нэгэдэл ехэ нүлөө үзүүлхэ байна гэжэ тэмдэглээ.

Номгон далайн урда хубида ядерна буу зэбсэггүй зоно бии болгохо тухай нёдондо жэлэй август һарада баталагдан абтаһан тогтоолые бэелүүлхэ гээшэ ехэ ашаг үрэтэй байна гэжэ онсолон һанагдана. Энэ договор Номгон далай дээрэ буу зэбсэгүүдые дэлгэрүүлэн тараахагүй, дайнай аюулые зайсуулха гэһэн гол зорилгоор нэбтэрэнхэй юм. Номгон далайн урда хубиие ядерна буу зэбсэггүй зоно болгохо тухай дурадхалые Советскэ Союз халуунаар угтаһан байгаа.

Договорой удха шанарые үргэдхэхэ, Номгон далайн оршондохи оронуудай портнуудта ядерна буу зэбсэгтэй корабльнуудые оруулхагүй гээшэ ехэ удха шанартай байна гэжэ хуралдаанда хабаададаг хэдэн гүрэнүүд тоолоно. США-гай хашаа харшалаашье һаань, Шэнэ Зеланди ядерна буу зэбсэгтэй американ корабльнуудай портнуудтаань орохые хориһон байгаа. Баруунай монополинуудай радиоактивна үлэгдэлнүүдые Номгон далайн өөр руу хаялгые хорихо хэрэгые договорто оруулха тухай дурадхаба.

(АПН).

ОПЕРЕТТЭ УРИНА

Ороноймнай эгээл залуу театральна коллективүүдэй нэгэн — Ташкентын опереттын театр Улаан-Үдымнай айлшан боложо, түрүүшынгээ зүжэгүүдые харагшадтамнай бэлэглээд байна. Узбекистанай ниислэл хотодо 1972 оной август һарада мүндэлһэн тус театр «жаргалтай одон» доро түрөө гэхэдэ болоно. Искусствын мэдээжэ ажал ябуулагша, Узбегэй ССР-эй арадай артист, профессор А. И. Гинзбург коллективые анха түрүүнһээнь шадамараар хүтэлбэрилөө. Гнесинтэнэй нэрэмжэтэ Москвагай хүгжэмэй училищиие дүүргэһэн бүлэг бэлигтэйшүүл зохёохы коллективэй найдамтай түшэг болоһон юм.

Мүнөө театрта РСФСР-эй габьяата артист Вячеслав Гостищев, Узбегэй ССР-эй габьяата артистнар Фанна Оленева, Николай Шатский гэгшэд ажаллахадаа, зохёохы уран шадабаряараа хүн бүхэниие гайхуулдаг, урмашуулан баясуулдаг байха юм.

Э. Салиховай «Хүхюутэй нүгэлтэ» («Веселый грешник») гэһэн хүгжэм, дуута, шог зугаата зүжэгөөр ташкентынхид манайда гастролёо нээгээ. Е. Птичкинэй «Амтан жэмэс» («Сладкая ягода»), Э. Салиховай «Ойгуль дангинын бэлэгүүд» («Подарки феи Ойгуль» гэхэ мэтын һонин-һонин зүжэгүүд хотымнай харагшадта дурадхагдана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: И. Дунаевскиин «Севастопольский вальс» гэһэн зүжэгһөө хэһэг.

Ж. ХАЛБАЗЫКОВАЙ фото.

ХОДОДОО НАРАН МАНДАГ ЛЭ!

Ядерна туршалгануудые усадхан хорихо тухай үүсхэл гаргажа, Советскэ Союзай ядерна тэһэлэлгэнүүдые хэхэеэ болиһоор эгсэ нэгэ жэл үнгэрбэ. Энэ ушараар пионернүүдэй «Огонёк» гэжэ лагерьта һаяхан митинг болобо. Лагериин ахалагша педагог Л. М Титова болон бусад митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, түрэл партиингаа ябуулдаг гадаадын болон дотоодын политикые бүримүһэн дэмжэжэ байһанаа, үүлэгүй сэлмэг огторгойн түлөө тэмсэхээр бэлэн байһанаа мэдүүлээ.

Митингын удаа политическэ плакадуудай болон дуунуудай конкурснууд үнгэргэгдөө. «Амгалан байдал шамда, намда хэрэгтэй», «Дайн дажар мандa хэрэггүй!» гэхэ мэтын плакадууд дээрэ хүүгэд нангин хүсэлөө үшөө дахин батадхаа. Политическэ дуунуудай конкурс мүн лэ һонирхолтойгоор үнгэрөө. Эндэ бүхы отрядууд хабаадалсажа, олон номернуудые харуулһан байна. Хоёр конкурсын дүнгүүдээр пионерскэ отрядуудай дунда 2-дохи отряд, октябрьска бүлэгүүдэй дунда 10-дахи отряд нэгэдэхи һууринуудые эзэлээ. Конкурсын түгэсхэлдэ эндэ суглараһан бүхы хүн зон «Хододоо наран мандаг лэ!» гэһэн дуу гүйсэдхэһэн байна.

Энэл үдэр һаналаа нэгэдэлгын яармаг үнгэргэгдэбэ. Тус лагерьта гурбан сезоной туршада амараһан һурагшадай бүтээлнүүд худалдагдаа. Яармагһаа сугларһан 240 түхэриг мүнгэ Эб найрамдалай совет жасада тэдэнэр дамжуулба.

Л. ДОРЖИЕВА, манай штатнабэшэ корр.

һурагшадай зунай амаралта

Горитойхон туһа хүргэнэ

Үбэр-Зөөхэйн дунда һургуулиин һурагшад зунайнгаа табадахи четверть яажа үнгэрөөхэ тухай бүри эртээнһээ хөөрэлдэжэ эхилээ юм. һурагшадай болон ВЛКСМ-эй комитедэй хамтын заседани дээрэ һурагшадай хэдэн звено байгуулагдаа. Звено эмхидхэхэдээ, үхибүүн бүхэнэй ямар ажал хэхэ дуратай байһаниинь анхарагдаа һэн. Сэлэнгын районой «Эрдэм» колхозой правлениин түрүүлэгшэ Б. Л. Доржиев парткомой секретарь Б. А. Аюров хоёр һурагшадта эгээл хүндэтэй айлшадынь болонхой. Тэдэнэр үхибүүдтэй хөөрэлдэхэдөө, тэдэнэй зунай сагта ямар хүдэлмэри хэжэ, түрэл колхоздоо туһа хүргэхэ байһан тухайнь дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэһэн байна.

Төөд хэн һаалишан болохоб? Энэ асуудал комсомолой комитедэй заседани дээрэ хэды дахин зүбшэн хэлсэгдэһэн байха.

— Комсомол - залуушуулай звеное даажа абаад, фермэ дээрэ һаалишанаар хүдэлхэеэ ошохомни,— гэһэн дурадхал ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь, эрхим һурагша Ася Аюшеева оруулба. Энэ дурадхалыень Аситай суг һурадаг Света Бардуева, Света Будаева (9 класс), наймадахи классай Сэсэгма Гымнинова гэгшэд дэмжэжэ, һаалишадай звенодо ажаллаха дуратайгаа мэдүүлээ һэн. Тэдэнэй һурган хүмүүжүүлэгшээр МТФ-е даагша Норжима Цыбендоржиевна Галсанова томилогдожо, басагадые ехэтэ баярлуулба. Юуб гэхэдэ, энэ нүхэрнай үнинэй мал ажалда хүдэлдэг, дүй дүршэлөөр баян, харюусалга ехэтэй, оролдосотой хүн гээшэ.

Зунай зулгы ногоондо үнеэдэ бэлшээхэдэ һүн ехээр һаагдадаг юм. һаалишадай түсэб, уялгань ехэхэн даа. Онохойн совхозой хүдэлмэришэнэй үүсхэлдэ харюу болгон эдэнэр үнеэн бүриһөө 1000 килограммһаа бага бэшэ һү һаажа, тэрэнэйнгээ 90 процентһээ бага бэшыень нэгэдэхи сортоор тушааха гэһэн уялга абаа һэн. Тус колективтэ арбан нэгэн хүн хүдэлнэ. Тэдэнэр колхоз соогоо түрүү һуурида гаража нэгэнтэ бэшэ урмашуулагданхай. Звеногой гэшүүн бүхэн 10 — 11 үнеэ даажа абанхай. Дүршэлтэй һаалишадһаа дутуугүй дүнгүүдые туйлажа, еһотойл һаалишан мэтээр ажаллажа байхыень харахада урмашаахаар һэн.

һурган хүмүүжүүлэгшэ Норжима Цыбендоржиевна ехэл хүхюутэйгээр: «Үхибүүд гэжэ голохоор бэшэ даа, ямаршье дүршэлтэй һаалишадһаа дутуугүй байха»,— гэжэ басагадаараа омогорхон хөөрэнэ.

Үдэр бүри һаагдаһан һүнэй хэмжээе тэмдэглэдэг тусхай самбар харахадаа, Ася Аюшеевагай түрүү һуурида гараад ябаһыень мэдэжэ абабабди.

Улаан булан. Эндэнь ехэл зохид сэбэр. Сэлэнгын районой залуу һаалишадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй гурим, социалис уялга, звеногой гэшүүдэй фамили, нэрэ эндэ гоёор шэмэглэн бэшэгдэнхэй. Мүн «Ехэ һүнэй түлөө!» гэһэн ханын газетэ самбарта үлгөөтэй байна.

...Үүр хираанаар һаалишад ээлжээтэ һаамдаа гарана. Мүн малайнгаа эдихэ тэжээл мүнөө бэлэдхэхэ хэрэгтэй. Сүлөө сагтаа эдир малшад тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадалсана, элдэб һонин номуудые уншана, хүгжэм шагнана, шатар, волейбол наадана. Харин амаралтын үдэр фермын коллектив колхозой түб һуурин ошожо, уран һайханай шэнэ фильмүүдые хараха аргатай байна.

— һурагшадай хүсөөр нооһо хайшалалгаяа саг болзортонь дүүргээбди. Мүнөө тэжээл бэлэдхэлгын халуун хаһын ябажа байхада тэдэнэр баһал горитойхон туһа хүргэнэ. Үбһэшэдэй звено бүхэнэй хэһэн ажалые зэргэсүүлэн харабал, һургуулиин һурагшад үдэр бүри нормоёо холо үлүүлдэг байна. Мал ажалдашье тэдэнэй оруулһан хубита ехэ юм. Бэрхэнүүд даа үхибүүд! Иигэжэл бага наһанһаа ажалда дүршэжэ, ажалша бэрхэ хүнүүд болыт даа! — гэжэ парткомой секретарь Баир Алексеевич хөөрэлдөөнэйнгөө түгэсхэлдэ хэлээ һэн. Энэ нүхэрнай анхан һургуулиин директорээр ажаллаһан юм. Тиимэһээ һурагшадай хүсэлэл эрмэлзэл, мүн ажахынгаа байдал һайн мэдэнэ ха юм.

Т. ШАНГАЕВ, хүдөө бэшэгшэ.

ПУШКИН ТУХАЙ ФИЛЬМ БУУЛГАГДАНА

Ородой соёлой ажал ябуулагшад сооһоо А. С. Пушкин мэтээр бүхы зондо мэдэгдэһэн, һонирхогдодог намтартай хүн үгы хаш даа. Кинематографуудай тэрээндэ багаар хандаһан ушар энээн дээрэһээ байжашье болоо. Юуб гэхэдэ, ородой соёлой һүлдэ болоһон хүнэй образ харуулхань ехэ харюусалгатай хэрэг шуу. Тэрэниие шада ядаһаар гү, али ойлгомторгүй ондоо болгожо харуулхань түбэгтэй. Ушар тиимэһээ режиссер Леонид Менакерэй «Ленфильмдэ» мүнөө буулгажа байһан «Последняя дорога» гэжэ фильмын хүнэй анхарал татахань ойлгосотой. Энэ фильм Пушкинай хосорон нүгшэһөөр 150 жэлэй ойдо зорюулагдана.

Менакерэй һүүлшын хүдэлмэриие нэрлэхэ болоо һаа. олон серитэй Паганини тушаа фильм болоно. Алдар суудa гараһан хүгжэмшын намтарые бодото ажабайдалтайнь адляар харуулха гэһэн зорилгонь яһала урагшатай бүтээ гэжэ олоной һанамжа баталаа һэн. Сценариень бэшэһэн Яков Гординтой хамта фильмые табигша поэдэй ажабайдал тушаа дэлгэрэнгыгээр хөөрэхэ гэжэ түсэб табингүй, харин һүүлшынь хүлгөөтэй гурбан үдэр харуулхаар шиидээ.

Минии кино буулгалгада хабаадахаяа түрүшынхеэ ерэхэдэ, Ленинград хото XIX зуун жэлэй Петербург боложо хубилшанхай байгаа һэн. Хотын түбэй ехэ ондоо болоогүй дээрэһээ мүнөөнэй энэ тэрэ юумэ—фонарь, үүдэн дээрэхи гаршагуудые, шэжэм утаһануудые — һэлгүүлжэрхихэдэ, хуушанай Петербург болоодхино ха юм. Ленинградай үйлсэдэ каретэ, бүхеогтэй тэргэ гэхэ мэтые харахада, балай гайхалтайшье бэшэ болоод байгаа һэн... Кино буулгалгада зорюута түхеэрэгдэһэн барилгануудай шэнэ шэрэдэ гараа будахадаал, энэмнай мүнөө саг гээшэ ха юм гэжэ һанаадхёоб. Тиихэдээл Менакер ба оператор Владимир Ковзель гэгшэдэй һуугаад байһан операторнуудай машина, һалхи хүдэлгэдэг түхеэрэлгэ, актёрнуудта һахал нялжа байһан гримернууд нюдэндэмни тудаа һэн. Тон байһан соонь буулгахын тула мүнөөнэй ажабайдалые «тогтоохо» хэрэгтэй бшуу. Гоподой захиргаан энээндэ али болохоор туһалаа. Жэшээнь, 1-дэхи Николай хаанай Дворцово талмай дээгүүр үнгэрхые харуулхадаа, тэрэ шадар байһан мүнөөнэй фонарьнуудые абахые зүбшөөгөө.

«Пушкинай үеын Петербургын байдал мэдэжэ, киногоо найруулхадатнай, ямар юумэн тон ехээр туһалааб» гэжэ асуухада, «сценари бэшэгшын хубита эндэ тон ехэ» гээд хэлэбэ. Литературын түүхэ шэнжэлэгшэ Яков Гордин угай пушкинист юм. Тэрэнэй эсэгэ ба ахань «Путешествие в пушкинский Петербург» гэжэ номой авторнууд юм.

— Пушкин хододоо намайе һонирхуулдаг һэн,— гэжэ режиссёр хэлэнэ.— «Гибель Пушкина» гэжэ Яков Гординой бэшэһэн туужа уншахадаа, экран дээрэ намтай хамта Пушкинай хуби заяа зураглан харуулжа шадаха шэнжэлэгшэ гэжэ ойлгоо һэм.

— Ажабайдалаар дүүрэн Пушкинай баян намтарһаа юундэ үхэл тушаань темэ шэлээбта? — гэжэ би сценари зохёогшоһоо асуубаб.

— Гүрэн бүхэнэй намтар соо, — гэжэ Гордин хэлэнэ.— тэрэнэй онсо янзыень улам ехээр гэрэлтүүлһэн үе сагууд, «үбшэн газарнууд», зайлашагүй гашуудалта үйлэ хэрэгүүд дайралдадаг. Пушкинай үхэл хадаа Россин түүхэдэ тиимэл үе сагуудай нэгэн гээшэ. Бүхы дэлхэйдэ Пушкин тон түрүүлэн поэт, мүн прозаик, драматург гэжэ суурхаа. Россида тэрэ агууехэ ухаатай сэсэн, хүн түрэлтэнэй жэшээ гэжэ дурсагдана. Пушкинай хүн шанарынь хадаа дээдын нангин уялгын, үнэн сэхэ нэрэ хүндын жама ёһоор ажабайдалаа зохёохо гэһэн туладаа арад зондо ехэ абтасатай, хүндэтэй байгаа бшуу. Хүндэ үнэн сэхэ абари зан хүмүүжүүлхэ арга тэрэ бэдэрдэг һэн. Зариман үнэхөөрөө ойлгожо, зариман зүрхөөрөө таажа, тэрээндэ эрэлхэг зориг, арюун һайхан ябадал харадаг байна.

— Пушкинай үхэл хадаа,— гэжэ Гордин үргэлжэлүүлнэ,— агууехэ оюун ухаатаниие шулуугаар сохин һүнөөжэ байһанай гэршэ гээшэ. Юуб гэхэдэ, Пушкин хадаа Россиие хубилгаха ёһотой гэжэ хэлэһэн мэдэлшэн байгаа хаям. Арюун нангин уялга, нэрэ хүндэеэ худалдангүй, үхэхөөр бэлэн байһан Пушкин манай нюдэн дээрэ онсо удхатайгаар харагдана. Пушкин өөрынгөө үхэлөөр хэн байһанаа Россида ойлгуулна, обществын хүрэжэ загсашаһан мэдэрэл һэргээн, һэжэрээд абана. Пушкинай урда хэгдэһэн олон тоото гэм зэмэ үнэхөөрөө обществын үзэгдэл болоо, тэрэнэй хэмжээе мүнөө тон һайнаар, дүүрэн хэмжээгээрнь ойлгохонь хэлэшэгүй бэрхэ.

— Фильмын зорилго хадаа эдэ бүгэдые үдэр бүриин байдал соо харуулха гэһэн удхатай юм,— гэжэ сценари бэшэгшэ хөөрэнэ.—Өөһэдөөшье ойлгонгүйгөөр бултанай хайшан гээд Пушкиниие хосоргожо байһан тухай харуулха гэгдэһэн юм. һогтуу, элүүрээр хоб хощо тараалгаар, хардалга гүрдэлгөөр, зорюута ойлгожо үгэнгүй байлгаар, хэжэ байһан саг зуурын хүдэлмэриһөө тархяа үндылгэжэ, Пушкинда туһалха дурагүйдэлгээр, гол шухалань — поэдэй бүхы наһаараа үзэн ядадаг, айжа, һалганажа дорой ябадалаар Пушкиниие алажа хаяа бшуу. Бидэ Пушкиниие хаанта засагай гү, али жандармын ноёнтой тэмсэһые харуулхаяа һананагүйбди, харин ород арадай тэрэ үеын үдэр бүриин ажабайдалтай холбожо харуулхаяа һананабди...

Фильм дотор Пушкин (Ленинградай «Эксперимент» театрай артист Ю. Хомутянский ролиие гүйсэдхөө. Газаа талаараа ехэ адли) оройдоол нэгэ хэды харагдаа. Кино дотор поэдэй байһаниинь лэ ганса мэдэрэгдэнэ. Фильм соо зураг дээрэһээ буушаһан, бакенбардтай, дүреэтэй бэһэлигтэй, амиды гү, али үхэжэ байһан Пушкиниие заал һаа, харуулһанай хэрэгтэй бэшэ гэжэ режиссёр тэмдэглэнэ. Харин фильм дотор нэгэ зариманай гэм зэмын гашуун мэдэрэл, нүгөөдэ бүлэгэй дээрэлхүү баярхалга, омогорхол, гурбадахи бүлэгэй сошордон ойлгожо ядалга харуулха гэһэн зорилготой байгаа.

Сценари соо түүхэтэ үнэн бодото нюурнуудһаа гадна, һанажа оруулһан геройнууд олон. Эдэ персонажнуудые оруулхадаа, авторнуудынь иигэжэ хэлэнэ: «Эдэнэр уран һайханайнгаа талаар үлүү үнэншэмэ. Бидэ эндэ түүхэтэй мүрысэнэгүйбди. Эндэ бүхы юумэн ажабайдалаар амилна. Тиимэһээ үнэншэмэ байна бшуу».

Актёрнуудые түүхэтэ рольнуудта шэлэхэдээ, Менакер, тэрэнэй хэлэһэн үгын ёһоор, «шуһанай уран һайханай бүлэгөөр илгана. «Актернуудай темэдээ хэр дүтэ байһан ушарһаа, тэдэнэй дүй дүршэлһөө, XIX зуун жэлдэ ямараар хандадагһаа, тэрэ сагай онсо шэнжые мэдэрдэгээрээ энэ ойлгосо тайлбарилагдана...»

Гүйсэдхэгшэдэй дунда Иннокентий Смоктуновский (Голландиин элшэн сайд Пеккерные), Александр Калягин (поэт Жуковский), Андрей Мягков (жандармнуудай шеф Дубельт), Альберт Филозов (хаанта засагай министр, граф Уваров)... болон бусад наадана. Пушкинай һамган Наталия Николаевнагай ролиие залуухан артистка Елена Караджова гүйсэдхэнэ.

«Пушкин хүсэн дундаа ябахадаа наһа бараа. Тиимэһээ тэрэ олон нюусануудые хуурсагтаа абажа ошоо гэжэ арсалтагүй хэлэхээр. Мүнөө бидэ эдэ нюусануудые тайлбарилжа туршанабди»,— гэжэ Достоевский нэгэтэ хэлэһэн юм. 150 жэл соо энэ нюуса тайлбарилагдаһаар. «Последняя дорога» гэжэ фильм энэ талаар баһа нэгэ һэдэлгэ болоно.

В. БИРОН. (АПН).

«ДИК», «ВЕГА», «БЕРКУТ»...

(Ангууша нохойнуудай республиканска выставкэһээ)

Тэжээмэл амитад сооһоо нохойнууд эгээл олон үүлтэрэй юм. Дэлхэй дээрэ бэе бэеһээ элдэб шэнжээрээ илгарһан нохойн 400 үүлтэр бии.

Нохой хадаа эртэ урдын сагһаа хүн түрэлтэнэй гэрэй болгожо тэжээһэн эгээн түрүүшын амитан болоно. Нохойн үг гарбал шоноһоо эхитэй гэжэ эрдэмтэд тодорхойлонхой.

Хэдэн зуун жэлэй туршада хэрэгтэй нохойнуудые шэлэн илгажа, хүнүүд һайн үүлтэрнүүдые гаргаһан байна. Зүүн Сибирьтэ болон Алас Дурна зүгтэ «Зүүн Сибириин хусааша» гэжэ ангууша нохойн үүлтэр үнинэй магтаалтай. «Хусааша-дунда зэргын, хүнгэн, шүрбэһэлиг бэетэй нохой юм. Ан амитан, шубуу шонхор бэдэржэ олоод, эзэнэйнгээ ерэтэр хусажа, хүлеэжэ һуудаг зантай һэн тула энэ үүлтэр «хусааша» гэжэ нэрэтэй. Тэрэ хэрмэ, һолонго, булга, туруута ангуудые, ойн болон уһанай шубуудые олзоборилходо ехэ туһалдаг. Манай республика дотор хэрмэнэй 100, булганай 75 процентнь хусаашын оролдолгоор баригдана гээшэ.

Мүнөө үедэ һайн ангууша нохойнууд хаа хаанагүй хомор болошонхой. Энээнэй шалтагааниинь иимэ: хэрмэшэ, булгаша «хусаашанууд» үүлтэргүй нохойнуудтай ороолдоод, агнуурiин шанаргүй, муу гүлгэдые гаргана. Зольбо, зайгуул, үүлтэргүй нохойнууд район бүхэндэ олоор дайралдана. Эдэнэр худхалдажа, ангууша һайн үүлтэрэй нохойнуудай эхи таһална, үндэһөөрнь хосороожо байна гэжэ тэмдэглэлтэй.

Эрхүүгэй областиин Култук тосхоной хажууда, «Зүүн Сибириин хусааша» нохойн кооперативна питомник бии юм. Тэндэ нохойн үүлтэр һайжаруулха тобир, габшагай бэетэй гүлгэдые абаха хэрэгтэ энэ питомнигой егерьнүүд, охотоведүүд, зоотехнигүүд оролдолго ехээр гаргана. Нэн түрүүн үсхэбэрилхэ үндэһэ табижа, Яхадай, Буряадай республикануудһаа, Шэтын болон Эрхүүгэй областьнуудһаа һайн үүлтэрэй эрэ, эмэ нохойнууд питомнигто асаргадаһан байгаа.

Буркоопсоюзай коопзверопромхозуудай трест Эрхүүгэй питомнигһоо жэл бүхэндэ 25 гүлгэ шэлэжэ асараад, өөһэдынгөө түрүү ангуушадта миинтээр хубаажа үгэдэг. Питомнигһоо ерэһэн үүлтэр һайнтай гүлгэд ангууша нохойнуудай олзоборилгын шанар һайжаруулха, ехэ нүлөө үзүүлхэ ёһотой гэжэ найдагдана.

Улаан-Үдын «Спартак» стадионой хажуудахи талмай дээрэ ангууша нохойнуудай республиканска заншалта выставкэ һаяхан үнгэрэгдэбэ. Энэ выставкэдэ Ивалгын, Кабанскын, Мухар-Шэбэрэй, Зэдын, Загарайн, Сэлэнгын, Прибайкалиин, Хориин болон Хяагтын районуудай госпромхозууд, коопзверопромхозууд, Улаан-Үдын ангуушадай бүлгэм хабаадалсаба. Энэ харалгада ангуушад хамтадаа табан үүлтэрэй 54 нохой асарһан байна. Эдэнэй дунда Баруун болон Зүүн Сибириин «хусаашад», «спаниэль», «курцхаар» гэжэ үүлтэрнүүд бии.

«Зүүн Сибириин хусаашадай» дунда Кабанскын ангуушадай бүлгэмэй егерь М. И. Черкашинай «Дик» гэжэ нэрэтэй эрэ нохой, Улаан-Үдын А. Г. Меркушевай «Вега» гэжэ үлэгшэн 1-дэхи һуури эзэлээ. Баруун Сибириин «хусаашад» сооһоо Прибайкалиин районой Турунтаево тосхоной А. Д. Голоушкинай «Беркут» гэжэ эрэ нохой. Улаан-Үдын А. Н. Переваловай «Белка» гэжэ нэрэтэй үлэгшэн нохой 1-дэхи һуурида гараба.

Түрүүшын гурбан һууринуудые эзэлһэн нохойнууд дипломуудаар тэмдэглэгдээ. һайн нохойнуудые тэжээһэн, һурган хүмүүжүүлһэн эзэдтэнь үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаа. Выставкэдэ һайн сэгнэлтэнүүдые абаһан нохойнуудые үүлтэр һайжаруулха хэрэгтэ саашадань үргэнөөр хэрэглэхэ гэжэ тэдэнэй эзэдтэ дурадхагдаһан байна.

Үнгэрэгшэ выставкэ хадаа манай республикын ангуушадай һүүлшын хэдэн жэлэй туршада нохойнуудайнгаа үүлтэрые саашадань һайжаруулха ажалда анхаралаа онсо ехээр хандуулдаг болоһон тухайнь гэршэлээ. Агнуури-олзоборилгын ажахынуудта, район бүхэндэ охотоведүүд нютагайнгаа ангуушадай дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулжа, үргэн хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэһэн байна.

Нохой тэжээхэ дуратайшуудa хэдэн зүбшэл. Гүлгэ шэлэжэ абахадаа, үг гарбалынь хүсэд мэдэхэ хэрэгтэй. Түрэлхидынь заатагүй агнууриин һайн шанартай байха зэргэтэй. Залуу нохойе витамин баялигтай эдеэгээр тэжээхэдэ һайн. Тиихэдэ гүлгэд түргэн ехэ болодог. Халдабарита тахал болон галзуу үбшэнһөө хамгаалжа, нохойнуудаа ветеринарна станци абаашажа, жэл бүри тарилга хүүлэхэ гэшэ ангуушадай нангин уялга. Дүрбэн хүлтэй туһамаршадаа эзэгүйгөөр гэрһээ холо табилтагүй. Нохойнуудые түмэр сеткээр хүреэлэгдэһэн хашаатай байра соо хаахада алишье талаараа һайн байха. Хура бороо, һалхинһаа халхалжа, хүшөө сооогоо нохойн ороод хэбтэхээр бүүдхэ табиха. Хашаа соогуур гүйхэ, харайха талмайнь ууҗам байха ёһотой. Үйлсөөр гүйжэ ябадаг эзэгүй нохойнууд, зольбо амитадай тоодо ороод, хуулиин ёһоор усадхагдаха. Энээнһээ гадна, иимэ нохойнууд харгыгаар ябаһан машинануудта дайруулжа, хосордог гээшэ.

М. ГЫЛЫКОВ, Буркоопсоюзай коопзверопромхозуудай трестын охотовед.

Спорт

Нэгэдэхи дүхэригэй ДҮНГҮҮД

Клубай командануудай дунда футболоор республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй нэгэдэхи дүхэригэй наадануд дүүрэбэ.

Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй спортклубай футболистнууд 24 очкотойгоор түрүү һуури эзэлжэ ябана. Тэдэнэр «Забайкалец» болон «Торпедо» командануудтай 0:0 тоотойгоор тэнсэһэн, бэшэ уулзалгануудтаа илажа гараһан байгаа.

Транспортын «Локомотив» тэдэнэрһээ 1 очкогоор гартана. Түмэр замшад Онохойн «Восходтой» 3:3 тоотойгоор тэнсэһэн, ЛВРЗ-гэй спортклубта 2:3 тоотойгоор шүүгдэһэн, бусад командануудые шүүһэн байха юм. Энэ командын добтологшод иланагаяа һайнаар наадана. Тиигэжэ «Локомотивай» футболистнууд ондоо командануудай ворота руу 49 бүмбэгэ сохижо оруулһан, өөһэдынгөө саха руу оройдоол 10 бүмбэгэ алдаһан байна.

Авиационно заводой «Забайкалец» 20 очкотойгоор гурбадахи һуури эзэлнэ. Тэрэ ЛВРЗ-гэй командатай тэнсэһэн, «Локомотивта» 0:1. Сэлэнгын ЦКК-гай командада 2:3 тоотойгоор шүүгдэһэн, бэшэ уулзалгануудтаа илалта туйлаһан байха юм.

Гусиноозерскын «Шахтер», «Буревестник», Онохойн «Восход» эрхим зургаанай тоодо ороно.

Прибор бүтээлгын нэгэдэлэй, шэлэй заводой, Закаменскын «Металлург» командануд урда урдын жэлнүүдэйхиһээ хангалтагүй муугаар наадана.

Хоёрдохи бүлэгэй командануд хоёр хуби боложо хубааранхай. Нэгэдэхи бүлэгтэнь «Сокол» команда 12 очкотойгоор түрүү һуури эзэлжэ ябана. ЛВРЗ-гэй хоёрдохи команда, «Электромашина» заводой футболистнууд удаадахи һууринуудта гараба.

Хоёрдохи бүлэгтэ Шулуутайн леспромхозой команда эрхимлэнэ. Тэрэ мүн лэ 12 очкотой болонхой. «Мостовик» команда, мүн Хэжэнгын районой спортсменүүд удаадахи һууринуудые эзэлнэ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

АМЖАЛТАТАЙ БУСАБА

һур харбалгаар «Урожай» бүлгэмэй Россин советэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Андропов хотодо болобо. РСФСР-эй арба гаран область, хизаар болон автономито республикануудай зүүгаад мэргэшүүл тэдээндэ хабаадаһан байгаа.

Буряадай хүдөө ажахын институдай студент, спортын мастер Владислав Дампилов М-2 упражненеэр харбахадаа, 2353 очко тудажа, «Урожай» бүлгэмэй Россин советэй чемпион болобо.

Улаан-Үдын 1-дэхи багшанарай училищиин һурагша Марина Жаркова болон хүдөө ажахын институдай студент Зоригто Базаров гэгшэд хёрхо мэргэнээр харбажа, СССР-эй спортын мастерай нормативуудые дүүргээ. Иигэжэ спортын шэнэ мастернууд урган гараба. Манай республикын дүршэл ехэтэй һоригшодой нэгэн, спортын мастер, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Д. Р. Эрдынеев тэдэниие һурган хүмүүжүүлдэг юм.

Сэнхир экран

ВТОРНИК, 12

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Время. 9.45—Дэлхэйн арадуудай дуунууд. 10.05—«Дохёогоо үгыт, горнистнууд!». 10.35 — Баримтата фильм. 11.05—«Последний довод королей»—4 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 12.15—Шэнэ һонин. (12.20 хүрэтэр). 15.30 — Шэнэ һонин. 15.50 — Ороной телестудинуудай баримтата фильмүүд. 16.55—В. Моцарт. Концерт. 17.30 — «Хүхюун стартнууд». **Улаан-Үдэ.** 18.15 — «Скрипачнар—киноочерк». 18.25— Шэнэ һонин (буряадаар). **Москва.** 18.45 — Юун дээрэһээ, юундэ? — үхибүүдтэ дамжуулга **Улаан-Үдэ.** 19.15 — «Пионери» —киножурнал. 19.25—«Байгал» — мэдээсэлэй программа. **Москва.** 19.45—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». **Улаан-Үдэ.** 20.00 — «Байгалай үмэнэхи газар дээрэ». **Москва.** 20.40 — «Последний довод королей» —4 серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 22.00 — Время. 22.35—Шатараар дэлхэйн чемпионат. 22.45—Композитор Давид Тухмановай зохёол найруулгануудай үдэшэ 00.25—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.20 — Баримтата фильм. 9.30—«Рейс первый, рейс последний»—уран һайханай фильм. 10.50—«Будильник». 11.20—«Булагууд». 11.50 —Француз хэлэн. 12.20—«Наш общий друг»—7 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи, 2-дохи сери, (Великобритани). 14.00—Шэнэ һонин. 14.05—Хойто-Осетиин телевидениин программа. 18.15—«Струны сердца»— фильм-концерт. **Улаан-Үдэ.** 18.45—Баримтата фильм. **Москва.** 19.15—Баримтата фильм. **Улаан-Үдэ.** 19.45 — Соносхолнууд. **Москва.** 20.00—Киножурнал. 20.10 — Агропромдо зорюулагдаһан машинанууд. **Улаан-Үдэ.** 20.40—«40 жэл үнгэрһэн хойно» — киноочерк. **Москва.** 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.15—Ритмическэ гимнастика. 21.45 — Е. Долматовскиин шүлэгүүдээр Д. Шостаковичой найруулһан табан романс. 22.00—Время. 22.35 — «Погода на август» — уран һайханай фильм. 23.45—һур харбалгаар СССР-эй чемпионат. 00.20 — Баскетболоор дэлхэйн чемпионат. Эхэнэрнүүд. СССР-эй ба Канадын суглуулагдамал командануд.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Газетэ — айл бүхэндэ» — түрүү бэшэг. «Үбһэ хуряалга: дүнгүүдые согсолхо хаһа ерээ» — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари һурагшадай зунай амаралта. «Үшөө спортоор бэеэ һорино»—В. Сыдеевэй корреспонденци. «Тэжээлэй шанар шалгагданагүй»—С. Бекетовэй статья. «Түрүүшын зүргэ гаргашад»—Н. Дегтяревой статья.

Хоёрдохи хуудаһанда. Ашаглалгада үгтэхэ барилга дээрэ. «Нижнеангарск—Уоян: Дабаанай һургаалнууд»—В. Медведевэй статья. Таряа хуряалгые үгтуулан: «Өөрын хараа шугам»—М. Воробьевой статья.

Гурбадахи хуудаһанда. Публицистын һанамжа. «Ажалдаа мэргэжэл шадабаряа харуулая» — А. Прохановай статья.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Республикын нютаг нютагай һонин». «Түрэл нютагтаа» — П. Бурмакинай фото-мэдээсэл. Мэргэжэл тухай. «Эдеэ шанагша болохо гээ һаа» — С. Балдаевай корреспонденци.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД; ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05, пропаганды — 2-56-23 промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-[illegible] 4-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-60-91, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография [illegible] ственного комитета Бурятской А[illegible] делам издательств [illegible] ной торговли г. Улан-Удэ ул. Ле[illegible] Н-00583. Заказ № 185. Индекс [illegible]